

Taina Huhtanen

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö Alavudella

Opinnäytetyö

Kevät 2010

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö
Koulutusohjelma: Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma

Tekijä: Taina Huhtanen

Työn nimi: Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö Alavudella

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2010 Sivumäärä: 67 Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia viranhaltijoiden käsityksiä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttamisesta Alavudella. Lastensuojelun suunnitelman pohjalta oli syntynyt tarve selkiinnyttää lastensuojelun järjestelmää Alavudella. Tavoitteena oli selvittää, miten viranhaltijat määrittelevät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön. Tutkimuksessa selvitettiin, kuka Alavudella toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja millä toimintatavoilla ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään. Opinnäytetyön tarkoitus oli myös selvittää, millä tavalla viranhaltijat käyttävät uutta lastensuojelun suunnitelmaa omassa työssään. Tutkimus suoritettiin haastattelemalla yhdeksää viranhaltijaa Alavuden kaupungin alueella. Haastattelut suoritettiin teemahaastatteluina, joissa apuna käytettiin haastattelurunkoa.

Tulosten mukaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään Alavudella sekä julkisella että kolmannella sektorilla. Yleisimpiä ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteuttavia tahoja julkisella sektorilla ovat vastaajien mielestä koulu, päivähoito, neuvola, sosiaalitoimi ja Osviitta. Kolmannen sektorin toimijoista haastateltavat tunsivat parhaiten urheiluseurat, yhdistykset ja järjestöt. Useilla tahoilla ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on lapsen tai nuoren kasvun ja kehityksen tukemista sekä vanhemmuuden tukemista, ongelmien varhaista havaitsemista ja niihin puuttamista sekä moniammatillista yhteistyötä. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että viranhaltijoilla on selkeä käsitys omasta roolistaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimijoina. Heidän mielestään ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on kaikkien yhteinen tehtävä ja se tarkoittaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämistä.

Avainsanat: lastensuojelu, ennaltaehkäisy

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Degree programme in social work

Author/s: Taina Huhtanen

Title of thesis: Preventive Child Welfare Work in Alavus

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2010 Number of pages: 67 Number of appendices: 1

The purpose of this thesis was to study officials' opinions of the implementation of preventive child welfare work in Alavus. Based on a plan for child welfare, a need had arisen to clarify the system of child welfare in Alavus. The aim was to find out how the officials defined preventive child welfare work. The study dealt with who in Alavus carries out preventive child welfare work and how. Another aim was to explore how the officials are implementing the new plan for child welfare in their work. In the study, a themed interview with an interview frame was used to interview nine officials in the city of Alavus.

The results showed that preventive child welfare work takes place in Alavus in the public and third sectors. The interviewees felt that among the most common quarters engaged in preventive child welfare work in the public sector are school, day-care, child and maternity welfare clinics, social welfare work and Osviitta. Of the actors in the third sector the interviewees were most familiar with sports clubs, associations and organizations. In several quarters, preventive child welfare work consists of supporting the growth and development of both a child or a youth and parenthood, of recognizing and tackling problems already at an early stage, and of carrying out multiprofessional cooperation. From the findings it can be concluded that the officials have a clear conception of their own role as actors in preventive child welfare work. In their opinion, everyone is responsible for preventive child welfare work, which means contributing to the well-being of children, youth and families.

Keywords: child welfare, prevention

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 PERHEET NYKYPÄIVÄN SUOMESSA.....	8
3 ENNALTAEHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU.....	11
3.1 Ehkäisevä työ lastensuojelulaissa.....	12
3.2 Ehkäisevän työn tavoitteet.....	14
3.3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö peruspalveluissa.....	15
3.3.1 Äitiys- ja lastenneuvolat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina.....	17
3.3.2 Päivähoito ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	19
3.3.3 Koulu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	20
3.3.4 Nuorisotyö ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	21
3.3.5 Kotipalvelu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	22
3.3.6 Perhetyö ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	23
3.3.7 Kasvatus- ja perheneuvonta ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	25
3.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö kolmannella sektorilla.....	26
3.4.1 Seurakunnat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina.....	26
3.4.2 Järjestöt ja yhdistykset ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina.....	26
4 UUSIA TOIMINTATAPOJA ENNALTAEHKÄISEVÄSSÄ LASTENSUOJELUTYÖSSÄ.....	28
4.1 Perhekeskus ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana.....	28
4.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu Kaste-ohjelman tavoitteissa.....	29
5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	31
5.1 Tutkimuskohde.....	31
5.2 Tutkimusongelmat.....	31
5.3 Tutkimusmenetelmä.....	32
5.4 Aineiston analysointi.....	34

6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
6.1	Miten viranhaltijat määrittelevät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön?	36
6.1.1	Kuka Alavudella toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä? .	37
6.1.2	Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimintatapoja Alavudella.....	41
6.2	Miten vastaajat käyttävät uutta lastensuojelun suunnitelmaa omassa työssään?	55
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	58
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	68

1 JOHDANTO

Alavudelle, Kuortaneelle, Töysään ja Ähtäriin on laadittu yhteinen Lastensuojelun suunnitelma vuosille 2009 – 2012. Suunnitelman tarkoitus on tukea lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Suunnitelmassa käsitellään alueen lastensuojelun nykytilaa sekä luodaan katsaus tulevaisuuteen. Tavoitteena on, että alueen päättäjät ja työntekijät mieltäisivät erityisesti ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kaikkien yhteiseksi tehtäväksi. (Lastensuojelun suunnitelma 2009, 5-6.)

Kuntien on selkiinnyttävä nykyistä lastensuojelun järjestelmäänsä voidakseen toteuttaa laadukasta ja kustannustehokasta lastensuojelua. Lastensuojelulain (L13.4.2007/417) muutossäädöksen (12.2.2010/88) mukaan lastensuojelu koostuu kahdesta osa-alueesta, jotka ovat ehkäisevä lastensuojelu ja lastensuojelu, joka on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Riittävä ja vahva ongelmien ennaltaehkäisy edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja samalla ehkäisee korjaavan sosiaalityön tarvetta. (Lastensuojelun suunnitelma 2009, 35.)

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tarpeen taustalla ovat inhimilliset ja taloudelliset tekijät. Saarelan ja Viheriävaaran (2000, 26-27) mukaan sosiaalityössä on ensisijaisen tärkeää minimoida inhimillisiä kärsimyksiä. Varsinkin lasten kohdalla tämä korostuu entisestään. Lainsäädännöllä onkin lasten heikkoa asemaa pyritty tukemaan, eli ennaltaehkäisevällä lastensuojelutyöllä pyritään ennakoimaan ja poistamaan lasten mahdollisesti kohtaamia vastoinkäymisiä. Sosiaalityön arvope- rusta pohjautuu vähäosaisten, sorrettujen ja heikkojen aseman puolustamiseen. Poliittisessa päätöksenteossa taloudelliset seikat ovat usein määrääviä. Ennaltaehkäisevän työn tuloksellisuutta on vaikea todistaa, mutta varsinkin sosiaalialalla ajatellaan, että ennaltaehkäisevällä työllä yksilöiden elämänlaatua voidaan ratkai- sevasti parantaa. (Saarela & Viheriävaara 2000, 23-24.) Lastensuojelutyössä on- nistunut ennaltaehkäisy vähentää varsinaisen lastensuojelutyön tarvetta ja on si- ten myös taloudellisesti kannattavaa toimintaa.

Toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Alavuden kaupungin sosiaalitoimen kanssa. Otin keväällä 2009 yhteyttä Alavuden kaupungin sosiaalityön päällikköön Jutta

Paavolaan, ja hän kertoi heillä olevan tarvetta selvittää ja kartoittaa paikkakunnalla tehtävää lastensuojelutyötä. Rajasimme aiheen koskemaan ennaltaehkäisevää työtä. Työni tarkoitus on selkiinnyttää ennaltaehkäisevän työn osalta lastensuojelun järjestelmää, joka on yksi lastensuojelun suunnitelman tavoitteista. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää ja kartoittaa, kuka Alavudella tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja millä toimintatavoilla sitä toteutetaan. Lisäksi on tarkoitus selvittää, millä tavalla julkisen sektorin viranhaltijat käyttävät uutta lastensuojelun suunnitelmaa omassa työssään.

2 PERHEET NYKYPÄIVÄN SUOMESSA

Useilla perheillä on vaikeuksia selviytyä yhteiskunnan ja työelämän haasteista. Esimerkiksi kiire, urakehitys, suoriutumisen paineet, tehokkuus ja epävakaat ihmissuhteet varjostavat perheiden hyvinvointia. Vanhemmuus on nykypäivänä haasteellista, koska useat perheet ovat ilman tärkeää ja läheistä tukiverkkoa. Aikaisemmin perheiden elämään kuuluivat läheisesti isovanhemmat, muut sukulaiset ja naapurit. Vanhemmat siirtävätkin mielellään vastuuta kasvatuksesta asiantuntijoiden eli päiväkotien ja koulujen hoidettavaksi. (Huhtanen 2007, 13-14.) Erilaisten vertaisryhmien merkitys korostuu perheissä, joissa ei ole läheistä tukiverkkoa. Tähän haasteeseen ovat vastaamassa esimerkiksi useilla paikkakunnilla toimivat perhekahvilat, joissa lapsiperheet tapaavat toisiaan. Saarelan ja Viheriävaaran (2000, 30) mukaan perheitä kannustetaan pitämään yhteyttä muihin perheisiin sekä tarvittaessa hakeutumaan yhteiskunnan tarjoamien tukipalveluiden piiriin. Muilla lapsiperheillä on usein samankaltaisia kokemuksia lapsista ja vanhemmuudesta. Voidaan vertailla esimerkiksi omien lasten käytöstä muihin samanikäisiin lapsiin tai omia, joskus ahdistaviakin tunteita liittyen kasvatukseen tai vanhemmuuteen. Vanhemmille on tärkeää huomata, etteivät he ole ongelmiansa kanssa yksin.

Taloudellisia ongelmia on erityisesti yksinhuoltajaperheillä, suurilla lapsiperheillä ja alle 3-vuotiaiden perheillä. (Taskinen 2007, 14; Lammi-Taskula, Salmi & Sauli 2009, 85.) Perheen huonon taloudellisen tilanteen merkittävin seuraus on kuitenkin perheen ilmapiirin huononeminen ja vanhempien jaksamisen heikkeneminen. Tämä lisää lasten ongelmia, jotka näkyvät käytösongelmina, masentuneisuutena, ahdistuneisuutena ja lisääntyvänä alkoholin käyttönä. Köyhyyttä kohtaavien lasten olosuhteet voivat kuitenkin vaihdella suuresti. Lasten kokemuksiin vaikuttavat perhesuhteet ja muut sosiaaliset suhteet. Myös vertaissuhteet ovat tärkeitä. (Bardy, Salmi & Sauli 2004, 25.) Poliittisessa päätöksenteossa pitäisi huomioida lapsiperheiden ongelmat esimerkiksi kohdentamalla sosiaalisia etuuksia nykyistä enemmän lapsiperheille. Vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten kasvua voidaan tukea myös avustamalla taloudellisesti esimerkiksi harrastustoimintaan osallistumisesta. Se voi ehkäistä mahdollista syrjäytymiskehitystä.

Lammi-Taskula ja Salmi (2009, 46-47) ovat sitä mieltä, että lapsiperheiden arjessa suuri haaste on työn ja perheen yhteensovittaminen: lapset ja työ vievät aikaa ja voimia toisiltaan, eikä tasapainon löytäminen ole helppoa. Monet onnistuvat kuitenkin kohtuullisesti tavoittamaan tämän tasapainon. Työ ei välttämättä vie kaikkia voimia, kotiasiat eivät haittaa työntekoa ja perheen parissa työasioista pääsee irti. Työssäkäynnin voi kokea myös vastapainoksi perheen asettamille vastuille ja vaatimuksille. Suurimmaksi ongelmaksi työssäkäyvät vanhemmat kokevat syyllisyyden tunteen suhteessa perheeseen ja lapseen, koska kotiasioita joutuu laiminlyömään työn vuoksi. Syyllisyydentunnetta ei voi pitää vakavana uhkana hyvinvoinnille, mutta sen tunteen kanssa monet vanhemmat joutuvat elämään löytämättä siihen toimivaa ratkaisua. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa ovat apuna perhepolitiikan tarjoamat tulonsiirrot, palvelut ja vapaa oikeudet. Arkisen jaksamisen kannalta on kuitenkin keskeistä työnantajan ja työtovereiden suhtautuminen työntekijän perhe-elämän eri vaiheiden erilaisiin tarpeisiin. Voidakseen hyödyntää erilaisia joustoja ja vapaita, työntekijän on luotettava siihen, että joustojen käyttö on aidosti hyväksyttyä.

Avio- ja avoerot ovat lisääntyneet. Perheen hajoamisen kokee vuosittain 30 000 lasta. Tämä näkyy myös sosiaalitoimessa, jossa entistä enemmän vahvistetaan sopimuksia lasten huollosta, tapaamisoikeudesta, asumisesta ja elatuksesta. (Taskinen 2007, 14.) Vanhempien ero on lapselle aina henkilökohtainen kriisi ja aiheuttaa pahoinvointia. Lastenvalvojat ovat tärkeässä roolissa auttamassa ja ohjaamassa perheitä selviämään erosta, he huolehtivat nimenomaan lapsen edun toteutumisesta. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä olisi löytää perheelle apua jo ennen kuin se päättyy eroon. Kasvatus- ja perheneuvolat tekevät perheiden kanssa tärkeää työtä näissä tilanteissa.

Bardyn, Salmen ja Saulin (2004, 28-30) mielestä kiire ja ihmissuhteiden rakentamisen ongelmat kohtaavat lapsia myös päivähoitossa ja koulussa. Siellä he kampaavat tuttuja, läsnä olevia ja helposti lähestyttäviä aikuisia sekä pysyviä kaverisuhteita. Suuret ryhmäkoot ja vaihtuva henkilökunta eivät luo hyviä mahdollisuuksia tähän. Nyky-Suomessa päivähoitossa ja koulussa lapselta puuttuu mahdollisuus tulla kuulluksi ja nähdyksi. Häntä ei ehditä huomata omana erillisenä persoonanaan. Vakaat ja vastavuoroiset suhteet lasten ja aikuisten kesken sekä

lasten välillä ovat edellytys lasten hyvään kasvuun. Tämä vaatii myös tilaa ja aikaa omien valintojen pohtimiseen. Tällaisten kasvuympäristöjen turvaaminen vaatii kiireen, kilpailun ja suorittamisvaatimusten kohtuullistamista. Peruspalvelujen heikkenemisellä on yhteys lasten pahoinvoinnin lisääntymiseen.

Lapsiperheiden hyvinvointia on tutkittu Kuusiokunnissa vuosina 2006 ja 2008 kyselytutkimusten avulla. Vuonna 2008 kyselyn toteutti Parempaa perheelle –hanke. Alavutelaiset perheet vastasivat kyselyyn vuonna 2008 hyvin samansuuntaisesti kuin vuonna 2006. Suuri osa vastaajista kokee olevansa tyytyväinen asumiseensa paikkakunnalla. Heidän mielestään lapsilla on turvallinen asuinympäristö ja Alavus on lapsiystävällinen. Lasten hyvinvointi ja perheen yhdessäolo tuottavat perheille eniten onnellisuutta. (Lapsiperhebarometri 2008, 3, 5.) Alavutelaisissa perheissä oltiin huolissaan perheen taloustilanteesta, yleisestä turvattomuudesta ja lasten kasvatukseen liittyvistä ongelmista. Yleinen turvattomuus oli noussut selvästi vuodesta 2006. Syy turvattomuuden lisääntymiseen on mahdollisesti kyselyn ajankohhta: se toteutettiin pian Kauhajoen traagisten tapahtumien jälkeen. Vanhemmat kokivat, että vaikka heillä olisi halua vaikuttaa, heillä ei ole riittävästi kanavia päätöksentekoon ja että lapsiperheiden ääni ei kuulu valtuustossa. Vanhempien mielestä Alavuden päättäjät eivät ole kiinnostuneita lapsiperheiden asioista. (Lapsiperhebarometri 2008, 6, 8.)

Perheet ovat tyytyväisimpiä Alavudella kirjastopalveluihin, liikuntapalveluihin, kouluihin ja äitiys- ja lastenneuvolapalveluihin. Päivähoito saa myös kiitosta. Kyselystä nousi erilaisia haasteita palvelujen kehittämiseksi: lapsiperheet toivovat saavansa kotiapua ja kuntalisää lapsen kotona hoitamisen tukemiseen. Lisäksi toivottiin, että kunnan ja seurakunnan järjestämien perhekahvilan ja perhekerhojen toimintojen jatkuminen varmistuisi. Lapsiperheille toivotaan myös lisää toimintaa ja järjestöiltä toivotaan entistä enemmän lastenkaitsijapalveluja. (Lapsiperhebarometri 2008, 13-14.) Parempaa perheelle –hankkeen yhtenä perhekeskustoimintamuotona toiminut perhekahvilatoiminta onkin jatkumassa kaupungin sosiaalitoimen järjestämänä. (Viiskunta 3.11.2009.)

3 ENNALTAEHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU

Ennaltaehkäisy on tällä hetkellä painopistealue sosiaalityön eri osa-alueilla. Ehkäisevän sosiaalihuollon toteuttamisessa on keskeistä yhteistyö eri viranomaistahojen välillä: esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimi, maankäytöstä, rakentamisesta, asumisesta, työllistämisestä, kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnoista sekä liikenne- ja muista palveluista vastaavat viranomaiset. Tärkeää on myös ongelmien tunnistaminen ja mahdollisimman varhainen puuttuminen niihin palveluissa. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006, 8-9.)

Törrösen ja Vornasen (2004, 159-163) mukaan ehkäisevä lastensuojelu tuli uutena käsitteenä uuteen lastensuojelulakiin. Sitä voidaan kuvata näkökulmaksi lasten hyväksi tehtävään työhön. Lähtökohtana on ajatus lapsen oikeudesta lapsuuteen ja mahdollisuudesta turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin. Ehkäisevällä työllä pyritään estämään negatiivisen kehityskulun syntyminen tai syveneminen. Sen yksi tärkeä tavoite on hyvien edellytysten antaminen lapsuuteen.

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö voidaan jakaa kolmeen tasoon. Primääritaso on kaikille lapsille ja perheille suunnattua palvelua, jonka piiriin voivat kaikki lapsiperheet kuulua, esimerkiksi neuvolan, päivähoidon ja koulun palvelut sekä erilaiset urheilu- ja kulttuuriyhdistykset. Sekundaaritason ennaltaehkäisy on kohdennettua toimintaa peruspalveluissa ja se on suunnattu riskiryhmään kuuluville lapsille ja perheille. Se kohdistuu esimerkiksi erityislapsiin ja kriisitilanteessa oleviin perheisiin. Tertiääritasolla pyritään ongelmien pahenemisen ehkäisyyn. Silloin kohde-ryhmä on yleensä lastensuojelun asiakasperheet. (Paavola 2009.) Tässä opinnäytetyössä keskityn lähinnä primääri- ja sekundaaritason ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön.

3.1 Ehkäisevä työ lastensuojelulaissa

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) muutossäädökset (12.2.2010/88) määrittelevät varsinaisen lastensuojelun ja ehkäisevän lastensuojelun seuraavasti:

3§: Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu.

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

3a§: Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kun lapsi on lastensuojelun asiakkaana, edellä 2 momentissa tarkoitettua tukea järjestetään osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa. (L 13.4.2007/417.)

Taskisen (2008, 10) mukaan ehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on edistää ja turvata lasten ja nuorten kasvuolot, kehitys ja hyvinvointi sekä tukea lapsia ja huoltajia. Lapsia tulee suojella aikuisen kaltoinkohtelulta ja muilta vaaroilta. Ehkäisevä lastensuojelutyö on tavallaan kaksijakoista: Lapsilla ja nuorilla on oikeus ikätasonsa mukaiseen huolenpitoon ja lisäksi heidän fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvuaan tuetaan. (Törrönen & Vornanen 2004, 155.)

Lapsen tai perheen ei tarvitse olla lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaana voidakseen päästä osalliseksi ehkäisevästä lastensuojelusta. Sitä järjestetään kunnissa pääasiassa peruspalvelujen piirissä: äitiys- ja lastenneuvolassa ja muussa terveydenhuollossa sekä lasten päivähoidon, koulun ja nuorisotyön yhteydessä. Myös lapsiperheille suunnattu kotipalvelu voi olla ennaltaehkäisevää

lastensuojelua. Säännöksessä ei kuitenkaan määritellä tai rajata, minkälaisia palveluja tai tukitoimia kunnassa pitää järjestää. (Räty 2007, 19-20.) Lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417) velvoittaa kuntia kuitenkin tekemään suunnitelman lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä.

12§: Suunnitelma lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta;
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa;
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista;
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä;
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä
- 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. (L 13.4.2007/417.)

Julkisen sektorin ulkopuolella on monia tahoja, jotka tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tärkeitä toimijoita ovat kunnassa toimivat seurakunnat. Eri järjestöt ja yhdistykset sekä urheiluseurat tekevät tärkeää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, ja niiden toiminta perustuu usein talkootyöhön. Myös kansalaisopiston toimintaa on useilla paikkakunnilla

3.2 Ehkäisevän työn tavoitteet

Törrönen ja Vornanen (2004, 162) ovat sitä mieltä, että lastensuojelun ehkäisevän työn yleisiä tavoitteita ovat lapsuuden olosuhteiden parantaminen ja lasten hyvinvoinnin lisääminen. Perheitä tukemalla esimerkiksi taloudellisesti voidaan välillisesti luoda edellytyksiä myös lasten hyvinvoinnille. Ainakin suuressa osassa lapsiperheitä tämä toteutuu. Hyvät ulkoiset elinolot eivät kuitenkaan aina riitä takaamaan hyvinvointia perheessä. Vanhempien ahdistus, mielenterveys- ja päihdeongelmat vaikuttavat aina lapsiin.

Lastensuojelun ehkäisevän työn tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään ongelmien syntymistä sekä lasten hyvinvointia ja kehitystä uhkaavien tekijöiden ilmaantumista. Tällöin ehkäisevänä työnä pidetään kaikkea yhteiskunnallista, yhteisöllistä ja yksilöllistä toimintaa, jota tehdään lapsiväestön hyväksi. Ehkäisevä työ voidaan kuvata kohdennettuna toimintana. Tällöin lasten ja nuorten huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyyn tarjotaan erityistä tukea ja palveluja. Lapsen ja nuoren huolenpito on ensisijaisesti vanhempien ja huoltajien vastuulla. (Malin 2009.)

Yläasteikäiset ja koulunsa päättävät nuoret on yksi tärkeä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kohderyhmä. Koulussa muita huonommin menestyneet ja oppivelvollisuuden jälkeen koulunsa lopettaneet nuoret oireilevat muita nuoria enemmän. Tutkimusten mukaan heillä esiintyy paljon alkoholin humalahakuista juomista, tupakointia ja muita haitallisia elämäntapoja. Jos nuori aikuinen ei saa peruskoulun jälkeistä koulutusta, pienituloisuuden ja pitkäkestoisen köyhyyden todennäköisyys kasvaa. (Törrönen & Vornanen 2004, 162-163.)

Lastensuojelun Keskusliiton ohjelmapäällikkö Seppo Sauro kertoo Ilkka-lehden (4.11.2009) haastattelussa, että palvelujen laatu Suomessa riippuu liiaksi kotikunnasta. Eriarvoisuus näkyy esimerkiksi kouluissa kouluterveydenhoitajien puuttumisena tai lasten psykiatristen palvelujen jonoina. Myös kodin ulkopuolella elävien lasten määrä on jatkuvassa kasvussa. Seppo Sauro mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrän kasvu on ollut koko 2000-luvun 3-5 prosent-

tia. Huostaanottojen määrän kasvu kertoo siitä, ettei ennaltaehkäisevää apua riitä kaikille tarvitseville. Mannerheimin Lastensuojeluliiton johtava asiantuntija Esa Livoonon kertoo Ilkka-lehden (4.11.2009) haastattelussa, että lasten- ja lapsiperheiden peruspalvelut eivät moneltakaan osin vastaa tarpeita, suosituksia eikä sää-döksiä. Hän luettelee koulujen ja päiväkotien lakkautukset, jonot kasvatus- ja perheneuvoloissa, ylisuuret luokkakoot, kouluterveydenhoitajapulan, erityisoppilaiden määrän kasvun sekä lapsiperheiden kotipalvelun alasajon. Tämä johtaa siihen, ettei lapsen kasvuympäristössä olevia ongelmia havaita ajoissa, eikä kyetä tarjoamaan apua varhaisessa vaiheessa. Peruspalvelujen ohentuessa korjaavat palvelut vaativat yhä enemmän rahaa ja ehkäisevälle työlle ja peruspalveluille jää yhä vähemmän. (Ilkka-lehti 4.11.2009.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton liittohallituksen puheenjohtaja, lastentautiopin professori Olli Simell on huolestunut suomalaisen yhteiskunnan kehityksestä, jossa samanaikaisesti kun lasten ja lapsiperheiden peruspalveluja leikataan, joudutaan rankalla kädellä lisäämään korvaavia palveluja, kuten lasten- ja nuorisopsykiatrista hoitoa. Hänen mielestään koulujen lopettamiset, ryhmäkokojen kasvattaminen, neuvola- ja terveydenhuollon karsinnat sekä perheiden kotiavun katoaminen kurjistavat kaikkien lapsiperheiden asemaa. Esimerkiksi erityisoppilaiden määrä on kolminkertaistunut vuodesta 1995, lasten- ja nuortenpsykiatrisen hoidon sekä lastensuojelun asiakkaiden ja huostaan otettujen lasten määrät ovat kasvaneet. (Ilkka-lehti 20.11.2009.)

3.3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö peruspalveluissa

Lastensuojelun järjestäminen on kunnan tehtävä, ja sen toimeenpano kuuluu sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. (L 13.4.2007/417.)

7§: Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille. (L 13.4.2007/417.)

Taskisen (2008, 23) mielestä kuntien tulee tukea perheitä taloudellisesti ja palvelujen avulla. Sen lisäksi on kehitettävä kasvuoloja ja pyrittävä ennaltaehkäisemään ongelmia kaikilla hallinnon aloilla. Lasten hyvinvoinnin edistäminen ehkäisee tai ainakin vähentää ongelmia, ja siksi se on inhimillisesti tärkeää ja myös taloudellisesti erittäin kannattavaa primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

8§: Kunnan on sosiaali- ja terveydenhuoltoa, opetustointia sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja järjestäessään ja niitä kehittäessään huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Kunnan on järjestettävä tarvittaessa erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa.

Palveluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. (L 13.4.2007/417.)

Tuen antaminen tarkoittaa esimerkiksi tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa silloin, kun käsitellään lapsen asioita. Vanhemmat otetaan mukaan lapsiin vaikuttavaan päätöksentekoon ja suunnitelmiin. Vanhemmuuden tukeminen tarkoittaa myös kasvatusasenteisiin vaikuttamista: opetetaan ottamaan huomioon ja kunnioittamaan lasta. Lisäksi tarjotaan tietoa lapsen kehityksellisistä ja emotionaalisista tarpeista. Terveystuon neuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto ja opiskelijaterveydenhuolto ovat tärkeitä tuen antajia, koska ne tavoittavat lähes kaikki perheet. Päivähoito ja koulu tukevat vanhempia lapsen kasvatuksessa ja hoidossa. (Strid 2004, 241; Taskinen 2008, 23.) Neuvola, päivähoito, koulu sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto tekevät tärkeää kaikille lapsille tai nuorille suunnattua primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta (A 28.5.2009/380) vahvistaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Asetuksen

13§:n mukaan mahdollisimman varhain on tunnistettava lapsen, nuoren ja perheen erityisen tuen tarve ja tuki on järjestettävä viiveettä. Erityisen tuen tarve pitää selvittää, jos lapsessa, nuorella, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka heikentävät lapsen tai nuoren tervettä kehitystä. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi lapsen, nuoren tai vanhempien sairaudet, mielenterveys- ja päihdeongelmat, lähisuhteiden väkivalta, lapsen kaltoin kohtelu tai perheen toimeentuloon ja elinoloihin liittyvät ongelmat. Tarvittaessa veloitetaan tekemään yhteistyötä kunnan eri toimijoiden, esimerkiksi lastensuojelun tai oppilashuollon kanssa. (Kolimaa & Pelkonen 2009.) Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille, nuorille tai perheille suunnatut palvelut ovat sekundaaritasoisen ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

3.3.1 Äitiys- ja lastenneuvolat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina

Suomalainen lastenneuvolajärjestelmä on poikkeuksellinen, sillä se tavoittaa lähes kaikki perheet: 99,5 % alle kouluikäisten lasten perheistä käyttää neuvolapalveluja. (Hakulinen-Viitanen & Pelkonen 2009, 153.) Ensimmäisen ikävuoden aikana lastenneuvola ja perhe tapaavat kymmenkunta kertaa ja tämän jälkeen vähintään kerran vuodessa. Neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri voivat näiden käyntien aikana todeta mahdollisen avun tarpeen. Huoli herää yleensä varsin tavallisista oireista, kuten lapsen itkuisuudesta, syöttövaikeuksista, äidin väsymyksestä mutta myös lapsen huonosta kasvusta, hoitamattomuudesta tai hitaasta kehityksestä. Äidin masennus vaarantaa lapsen kehityksen. Masennuksesta seuraa usein välinpitämättömyyttä ja vihamielisiä tunteita lasta kohtaan sekä erityisesti mahdollisuus jäädä vaille psyykkistä hoivaa. (Strid 2004, 245.)

Strid (2004, 243-244) on sitä mieltä, että neuvolakäyntien aikana terveydenhoitajalla on mahdollisuus tunnistaa avuntarve perheissä. Vanhemmat yleensä luottavat neuvoloihin ja ovat valmiita ottamaan sieltä apua vastaan. Äitiysneuvoloissa pyritään käymään raskaana olevien kanssa keskustelu vanhempien alkoholin tai huumeiden käytöstä, parisuhteesta, väkivallasta ja mielialasta. Esimerkiksi perhe-

väkivallasta suomalaisessa terveydenhuollossa harvoin kysytään suoraan. Suomalainen äitiysneuvolakulttuuri ei vielä riittävästi suosi asioiden suoraa kysymistä, kysyminen koetaan leimaavaksi. Tutkimusten mukaan enemmistö asiakkaista kuitenkin suhtautuu myönteisesti ja kertoisi vapaaehtoisesti tilanteestaan, jos sitä heiltä erityisesti kysytään.

Äitiys- ja lastenneuvolat toimivat tiiviissä yhteistyössä. Lastenneuvolalla on mahdollisuus äitiysneuvolan tietojen perusteella ennakoida ja tarjota ajoissa perheelle apua. Äitiysneuvolan ja lastenneuvolan terveydenhoitajien yhteiset kotikäynnit synnytyksen jälkeen on yksi yhteistoiminnan muoto. Monissa tutkimuksissa on todettu kotikäyntien olevan hyvä tuki erityisesti riskiperheille. (Strid 2004, 244.) Neuvoloissa ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on ongelmien varhainen havaitseminen sekä tuen ja avun tarjoaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Neuvoloilla on periaatteessa hyvät mahdollisuudet toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä, koska perheet luottavat neuvoloihin. Neuvoloiden työtä hankaloittaa kuitenkin muiden palveluiden huono saatavuus. Esimerkiksi uupuneelle äidille on useilla paikkakunnilla hankala tarjota apua, koska lapsiperheiden kotipalvelu tai ennaltaehkäisevä perhetyö eivät toimi. Järjestöjen tarjoama lastenhoitoapu on monelle perheelle liian kallista, ja sitä ei ole aina arkipäivisin saatavilla. Äitiys- ja lastenneuvolan palvelut on suunnattu kaikille lapsille ja perheille eli ne ovat primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

Neuvolan terveystarkastuksista pois jääneiden syrjäytymisriski on suurempi kuin tarkastuksiin osallistuneilla. Uusi asetus (A 28.5.2009/380) velvoittaa terveydenhoitajaa, kättilöä tai lääkäriä selvittämään määräaikaisista terveystarkastuksista poisjäävien lasten ja perheiden tuen tarpeen. Tämä vaatii neuvolan henkilökunnalta uudenlaista työtettä, johon kuuluu etsivä työ, moniammatillinen yhteistyö ja erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden huolellinen seuranta. Neuvolan tulee järjestää tarkastukset ja neuvonta siten, että lapsen ja perheen erityisen tuen tarve tunnistetaan mahdollisimman aikaisin ja järjestää tuki viiveettä. (Hakulinen-Viitanen & Pelkonen 2009, 153-154.) Neuvoloissa erityisen tuen tarpeen selvittä-

minen kohdistuu riskiryhmiin kuuluville lapsille ja perheille ja se on sekundaaritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

3.3.2 Päivähoito ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Päivähoidon tehtävä on toteuttaa suunnitelmallista hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Onnistumisen edellytys tässä tehtävässä on päivittäinen vuorovaikutus vanhempien kanssa. Asiakkaina päivähoitossa ovat sekä lapset että lasten vanhemmat. Siellä näkyvät perheiden ongelmatilanteet ja vaikeudet sekä pelon, ahdistuksen ja väkivallan vaikutukset lapseen. Ongelmien havaitseminen vaatiikin ammatillista kokemusta ja tietoa. (Viitasaari 2003, 104-105.) Osa työntekijöistä kuitenkin kokee vaikeuksista puhumisen vanhempien kanssa kiusalliseksi, tai he tietoisesti välttävät ottamasta hankalia asioita puheeksi. He kokevat, että he eivät ajoissa tunnista lapsen ja perheen vaikeuksia. Puuttumattomuus voi kuitenkin johtaa perheen tilanteen vaikeutumiseen, jolloin ennaltaehkäisevä työ ei enää olekaan riittävää. (Hurtig, Hautajärvi & Rantalaiho 2003, 103.)

Päiväkodin työntekijät huolehtivat omalta osaltaan lapsen virikkeellisen ympäristön ja tasapainoisen kehityksen turvaamisesta. He huolehtivat lapsen perustarpeista yhteistyössä vanhempien kanssa ja tekevät samalla tärkeää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. (Hurtig ym. 2003, 119.) Viitasaaren (2003, 105-106) mukaan päivähoiton tavoitteena on lapsen kehityksen kaikinpuolinen tukeminen. Päivähoidon työntekijät käyvät säännöllisesti vanhempien kanssa kahdenkeskisiä keskusteluja. Pyrkimys on oppia lisää lapsesta, jonka päivät kuluvat kahdessa erilaisessa maailmassa: kotona ja päiväkodissa. Perheen kanssa yhteistyön tekeminen on toisaalta auttamista, tukemista ja yhdessä tekemistä, mutta toisaalta tietyissä vaikeissa tilanteissa myös perheen asioiden puheeksi ottamista. Päivähoito on primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Päivähoitoa voidaan tarjota myös kuntouttavana, silloin se on sekundaaritason ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päivähoitossa on tärkeää ongelmien varhainen havaitseminen sekä perheen ohjaaminen tarvitsemansa avun piiriin.

3.3.3 Koulu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Koululla on tärkeä tehtävä ja rooli lapsen elämässä. Koulu on ainoa paikka, jossa koko ikäluokka kohdataan lähes päivittäin, usean vuoden ajan. Koulun ensisijainen tehtävä on opetuksen järjestäminen, mutta siellä on mahdollisuus havaita myös lasten ilot ja surut. Koulusta voi löytää tukea ja turvaa sellainenkin lapsi, joka ei muuten sitä ehkä saisi.

Alaluokilla sama opettaja opettaa lasta päivittäin, ja käytännössä hänellä on mahdollisuus luottamuksellisen suhteen aikaansaamiseen oppilaiden kanssa. Esimerkiksi perheväkivaltaa nähnyt ja kokenut lapsi voi reagoida koulussa hyvin eri tavoin. Hän saattaa kertoa tapahtumista avoimesti opettajalle tai tapahtumiin liittyvät häpeän tunteet aiheuttavat sen, että oppilas salaa asian niin hyvin kuin mahdollista. Opettajat kuulevat usein hyvinkin ikäviä lasten elämään ja perheeseen liittyviä asioita, tieto jää kuitenkin liian usein vain opettajalle, ja asia jää selvittämättä. (Gråsten-Salonen 2003, 122.) Opettajalla on kuitenkin velvollisuus tarttua asiaan ja hoitaa sitä eteenpäin.

Kouluterveydenhuollon tarkoitus on jatkaa neuvolan aloittamaa lapsen terveyden sekä lapsen ja perheen hyvinvoinnin seurantaa. Lapsen hyvinvoinnin arvioimiseen osallistuvat koulun aikuiset ja mahdollisesti myös lapsen koulutoverit. (Strid 2004, 245-246.) Dufvan (2001, 54) mielestä koulun henkilöstöllä on keskeinen asema lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kouluissa, joissa on toimiva oppilashuoltoryhmä, on paremmat mahdollisuudet puuttua ja käsitellä lasten kasvuoloihin liittyviä vaikeuksia. Jos lapsen kotona on vaikeuksia, kouluissa on mahdollisuus tunnistaa ongelmat ja puuttua asiaan jo varhaisessa vaiheessa. (Dufva 2001, 54.)

Terveydenhoitajan ja kuraattorin rooli koulussa voi olla hyvin tärkeä. Heillä on mahdollisuus keskustella oppilaiden kanssa säännöllisesti ja ottaa puheeksi koti-asioita. Ongelmana useissa kouluissa on kuitenkin resurssipula, kaikissa kouluissa

ei ole omaa kuraattoria tai terveydenhoitajaa ja yhtä työntekijää kohti on satoja, jopa tuhansia oppilaita. Oppilashuollon henkilökunta voi olla koulussa tavoitettavissa vain satunnaisesti. Ongelmana voi olla myös asenteet, eli esimerkiksi opettaja voi nähdä roolinsa pelkkänä tiedon jakajana. Tällöin hän saattaa arvostaa vain lahjakasta ja hyvin menestyvää lasta. Tärkeä olisi kuitenkin tukea ja pyrkiä auttamaan myös niitä lapsia, joiden käytös koulussa on ongelmallista. Ennaltaehkäisevän työn tavoite koulussa on varhainen puuttuminen lapsen ja perheen ongelmiin sekä välittää tietoa ja ohjata perhe tarvitsemansa avun piiriin. Koulussa tehdään primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

3.3.4 Nuorisotyö ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Nuorisotyö kuuluu nuorisolain mukaan kunnan tehtäviin. Tavoitteena on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. Kunnan nuorisotyöhön ja –politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimitilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajatoiminta tai muut paikallisiin tarpeisiin sopivat toimintamuodot. (Ehkäisevän työn jäsenitys 2009, 10.)

Mönttinen (2009, 4-5) kuvaa Suomen Nuorisoyhteistyö –Allianssi ry:n ja Suomen Kuntaliiton tekemää selvitystä, joka pohjautuu kuntien nuorisotoimesta vastaaville henkilöille tehtyyn kyselyyn. Selvityksen mukaan nuorisotoimen viranhaltijat uskovat nuorisotyön merkityksen kasvaneen jonkin verran suuremmaksi kuluneen viiden vuoden aikana. Lama vaikuttaa kuitenkin myös kunnalliseen nuorisotyöhön. Kunta, jossa on taloudellisia vaikeuksia, joutuu leikkaamaan myös nuorisotyöstä. Toisissa kunnissa luottamushenkilöt ja nuorisotyöntekijät ovat huolissaan nuorista ja kunnan tulevaisuudesta ja he pyrkivät taistelemaan nuorisotyön puolesta. Nuorisotyöstä vastaavien tulevaisuuden haasteita ovat ikärakenteen tuomat muutokset johtavissa viranhaltijoissa sekä nuorten osallisuuden ja osallistumisen tukeminen.

Nuorten työpajatoiminta on osa nuorisotyötä. Tavoitteena on ohjata nuorta koulutukseen ja työmarkkinoille. Työpajatoiminnalla tuetaan nuoren sosiaalista kasvua, vahvistetaan elämäntaitoja ja pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Tarkoitus on auttaa ja tukea nuoria elämän nivelvaiheissa. Työpajat toimivat koulutusjärjestelmän ja työelämän sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan palvelujen välimaastossa. Toimiva viranomaisyhteistyö yli sektorirajojen on edellytys toiminnan onnistumiselle: nuori ohjataan työpajatoimintaan ja sieltä edelleen koulutukseen tai työmarkkinoille. Tavoitteellinen yhteistyö, yhteisöllisyys ja tekemällä oppiminen ovat työpajoilla yleisimmät nuorten omia elämänhallintataitoja edistäviä ja koulutukseen ja työelämään ohjaavia menetelmiä. (Hätälä 2009.) Nuorisotyö on kaikille nuorille suunnattua primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Ennaltaehkäisyn tavoite nuorisotyössä on tarjota nuorille tietoa, tukea ja harrastusmahdollisuuksia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Ongelmana ennaltaehkäisevän työn toteuttamisessa nuorisotyössä on resurssien vähäisyys, nuorisotiloja ei useinkaan pystytä pitämään avoimina joka ilta. Nuorisotilat sijaitsevat yleensä kuntien keskustaaajamassa ja sivukylien nuorten on hankala osallistua toimintaan.

3.3.5 Kotipalvelu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan kotipalvelun järjestämisestä. Palvelun minimimäärää ei ole säädetty. Kotipalveluilla tarkoitetaan asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvien tehtävien suorittamista tai niissä avustamista. Kotipalveluja annetaan alentuneen toimintakyvyn, vamman, sairauden, perhetilanteen, rasittuneisuuden tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella apua tarvitseville. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 35.)

Lapsiperheiden kotipalvelusta käytetään usein myös nimitystä kotipalvelun perheytyö. Lapsiperheiden kotipalvelu on tavoitteellista, suunnitelmallista ja määräaikaista perheen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävää työtä. Siinä tuetaan vanhemmuutta ja arjessa selviytymistä. Keskeinen tavoite on perheen omien voimavarojen

vahvistaminen. Käytännössä perhettä opastetaan lasten- ja kodinhoidossa ja vahvistetaan arjen taitoja. Parhaimmillaan kunnallinen kotipalvelu toimii tehokkaana ennaltaehkäisevän työn muotona, ja siinä korostuu varhainen tukeminen. (Lapsiperheiden kotipalvelu 2009.)

Kotipalveluun ei ole perheillä subjektiivista oikeutta, mutta lain mukaan sitä on mahdollista hakea kunnalta. Jokaista hakemusta tulee käsitellä yksilöllisesti. (Järvinen ym. 2007, 36.) Käytännössä monissa kunnissa kotipalvelun resurssit on suunnattu pelkästään vanhustyöhön, henkilökuntaa ei ole riittävästi vastaamaan lapsiperheiden tarpeisiin. Lapsiperheiden kotipalvelu on primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, se ainakin pitäisi olla kaikkien lapsiperheiden saatavilla. Ennaltaehkäisyn tavoite kotipalvelussa on auttaa perhettä arjessa, esimerkiksi hoitamalla pieniä lapsia, että äiti saisi levätä tai pääsisi hoitamaan asioita.

3.3.6 Perhetyö ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Perhetyöllä tarkoitetaan erilaista perheiden kanssa tehtävää työtä. Ennaltaehkäisevä perhetyö on ennaltaehkäisevää ja kaikille perheille suunnattua. Toisaalta korjaava perhetyö on huostaanottoa edeltävää tai sen aikaista työtä erittäin hankalissa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa. Perhetyö voi olla myös kaikkea mahdollista tältä väliltä. (Hovi-Pulsa 2008, 115.) Perhetyöllä pyritään vastaamaan perheen avun ja tuen tarpeisiin.

Saarnion (2004, 240-241) mukaan perhetyötä tehdään pääasiassa lastensuojelun avohuollossa ja sijaishuollossa. Työn keskeinen tavoite on lapsen sijoituksen ehkäisy tukemalla perheen itsenäistä selviytymistä ja vanhemmuutta. Tukemisen kohteena voivat olla tilapäisen tuen tarpeessa olevat perheet esimerkiksi jonkin perhettä kohdanneen kriisin yhteydessä. Toinen asiakasryhmä on pitkäaikaista tukea tarvitsevat perheet, joilla on pitkä lastensuojelun asiakkuus. Perhetyössä käytetään perhekeskeistä työtettä eli tuetaan koko perhettä.

Ennaltaehkäisevä perhetyö on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä tukemista. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta kuitenkin myös yksilöllisiin perheenjäsenten ongelmiin vastataan. Perhetyö ei vaadi lähetettä tai asiakkuutta lastensuojelussa vaan se voi olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Ennaltaehkäisevän perhetyön tehtävänä on tukea perheen elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönottoa sekä vahvistaa arjessa selviytymistä. Perhetyö voi olla osana vanhemmuuden tukemisessa, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamisessa, kodin arjen ja arkirutiinien hallinnassa, perheen toimintakyvyn vahvistamisessa uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemisessa ja sosiaalisten verkostojen laajentamisessa sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Reijonen 2009.) Ennaltaehkäisevää perhetyötä voidaan tuottaa eri palvelusektoreilla, esimerkiksi neuvolassa, päivähoidossa, kotipalvelussa ja eri järjestöissä ja seurakunnassa. (Järvinen ym. 2007, 32.)

Perhetyö on ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyön muotoutumiseen vaikuttavat perheen tilanteen lisäksi tavoitteet, joihin pyritään. Perhetyön tehtävänä on kuitenkin perheen tukeminen muutoksessa, ja se lähtee perheen tarpeista. Kun perheen tarpeet on saatu kartoitettua, toimitaan joustavasti tarpeiden mukaisesti ja tarpeisiin vastaten. (Järvinen ym. 2007, 10.)

Perhetyön avulla on mahdollista saavuttaa merkittävää säästöä yhteiskunnalle. Sen kustannukset ovat vain murto-osa huostaanotosta. Perhetyö on ennaltaehkäisevää työtä, jonka tarkoitus on tarjota apua ennen kuin perhe ajautuu umpikujaan. Koulutetut perhetyöntekijät antavat konkreettista apua arkeen ja lisäksi perhe saa terapeutista tukea. Lasten kanssa työtä tehdään esimerkiksi tunteista kertovien korttien kanssa. Niiden avulla lapsi voi välittää tunnetilojaan. Koko perheen kanssa voidaan tehdä esimerkiksi ongelmanratkaisutehtäviä tai väkivaltatilanteissa etsiä vihan juuria. (Ilkka-lehti 15.3.2010, 5.) Ennaltaehkäisevä perhetyö on sekundaaritasoisen ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Käytännössä kuntien tarjoama perhetyö on yleensä tertiääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, resurssipulan takia perhetyötä tarjotaan vain lastensuojelun asiakasperheille.

3.3.7 Kasvatus- ja perheneuvonta ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Sosiaalihuoltolain mukaan kuntien pitää järjestää asukkailleen kasvatus- ja perheneuvontaa. Perheneuvolassa järjestetään ohjausta ja neuvontaa sekä tutkimusta ja hoitoa ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Tavoitteena on tukea lasten ja perheiden myönteistä kehitystä. (Taskinen 2004, 143.) Nykyään toimintaan sisältyy konsultaatiota ja työnohjausta muille lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Useat perheneuvolat osallistuvat myös koulujen oppilashuoltoon ja antavat perheasioiden sovittelua avioerotilanteissa. Yleensä kunnilla on joko oma kasvatus- ja perheneuvola tai kuntayhtymän ylläpitämä perheneuvola tai perheneuvonnan työryhmä. Perheneuvonta on viime vuosina usein kytketty samaan toimipaikkaan mielenterveystyön ja/tai päihdehuollon kanssa. (Taskinen 2007, 16-17.)

Taskisen (2004, 143-145) mukaan kasvatus- ja perheneuvonta perustuu ennaltaehkäisyyn ja avohoidon toteuttamiseen. Toiminnan merkitys on psykososiaalisesti ja taloudellisesti mittavaa. Organisaatiomuutokset ovat aiheuttaneet sen, että nykyään toimintayksiköt ovat usein vain yhden työryhmän (psykologi ja sosiaalityöntekijä, konsultoiva psykiatri) toimipaikkoja. Tämä kehitys on ollut kielteistä toiminnan laadun ja palveluvalikoiman suhteen. Sosiaalihuoltolain mukainen kasvatus- ja perheneuvonta on niin monimuotoista, että sen täysimittainen toteutus edellyttää useamman työryhmän panosta.

Työmuotoja kasvatus- ja perheneuvonnassa ovat esimerkiksi ennaltaehkäisevä asiakastyö, lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvät tutkimukset, erilaiset terapiat, asiantuntija-avun antaminen kasvatus- ja perheasioissa sekä neuvottelut, lausunnot ja konsultaatio ja työnohjaus muille lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Lisäksi työmuotoja ovat perheneuvonnan alueen tiedotus- ja vaikutustoiminta sekä alan täydennys- ja erikoistumiskoulutuksen antaminen muulle sosiaali-toimelle ja tehtävään erikoistuville. Uusia toimintatapoja on kehitetty, esimerkiksi vertaisryhmätoiminnasta on saatu hyviä kokemuksia. (Taskinen 2004, 145.) Kas-

vatus- ja perheneuvolaan lapsia ja perheitä ohjataan yleensä siinä vaiheessa, kun on jotain erityisen tuen tarvetta, eli siellä tehdään pääasiassa sekundaaritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

3.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö kolmannella sektorilla

3.4.1 Seurakunnat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään eri seurakuntien toimesta. Evankelisluterilaisten seurakuntien lapsityö pyrkii auttamaan ja tukemaan vanhempia heidän kasvatustyössään sekä ohjaamaan lapsia tasapainoiseen kasvuun. Päivä- ja perhekerhot sekä pyhäkoulut opettavat lapsille kristillisen uskon keskeisiä asioita askartelun ja muun toiminnan ohessa. Seurakuntien perhepäivät, perheleirit ja perhekirkot tarjoavat mahdollisuuden viettää aikaa yhdessä. Vanhempien parisuhteen hoitamiseen voi saada apua ja tukea kristillisten järjestöjen perheneuvonnasta, parisuhdekursseilta sekä parisuhdetapahtumista. (Lapset ja perheet 2005.)

Varhaisnuorisotyö järjestää lapsille erilaisia kerhoja, leirejä ja tapahtumia. Nuoret voivat osallistua seurakunnan toimintaan esimerkiksi kokoontumalla yhteen retkeilyyn, yhdessä olemisen, musiikin tai hiljentymisen merkeissä. Monissa seurakunnissa on nuorille varattu omat tilat, joissa he voivat kokoontua. Suurin osa suomalaisista nuorista käy seurakunnan järjestämän rippikoulun. Siellä nuori voi pohtia yhdessä muiden kanssa elämään ja uskoon liittyviä asioita. (Kouluikäiset 2005.) Seurakuntien toiminta on kaikille lapsille, nuorille ja perheille suunnattua toimintaa eli se on primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

3.4.2 Järjestöt ja yhdistykset ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina

Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli hyvinvoinnin edistäjänä, ne tarjoavat ihmisille vapaaehtoistoimintaa ja vertaistukea. Suomalaiset pitävät tärkeänä huolehtia it-

sestään ja lähipiiristään. Järjestöjen tehtävänä nähdään tarjota osallistumisen mahdollisuuksia sekä tilaisuuksia osallisuuden kokemuksiin. Järjestö on väylä osallistumiseen, yhteisvastuuseen ja auttamiseen. (Kuuskoski 2009, 17.) Voutilaisen (2009, 31-32) mukaan kansalaisjärjestöt ovat yleishyödyllisiä yhteisöjä, jotka edistävät kuntalaisten toimeliaisuutta, erilaisten väestöryhmien edunvalvontaa sekä vapaaehtoistyötä. Niiden toiminta edistää ihmisten hyvinvointia ja täydentää kunnallisia palveluja. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto toimii useilla paikkakunnilla, ja välittää perheille edullista lastenhoitoapua.

Yhdistykset ja urheiluseurat järjestävät lapsille ja nuorille erilaista vapaa-ajan harrastustoimintaa. Lapset ja nuoret tarvitsevat toistensa seuraa sekä kuuntelevia ja tukevia aikuisia. Mielekäs vapaa-ajan toiminta on lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää. Järjestöjen, yhdistysten ja urheiluseurojen toiminta on kaikille lapsille, nuorille ja perheille kohdistettua eli se on primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

4 UUSIA TOIMINTATAPOJA ENNALTAEHKÄISEVÄSSÄ LASTENSUOJELUTYÖSSÄ

Kunnan eri sektorit luovat puitteet, joissa lapset ja nuoret kasvavat. Nämä puitteet koostuvat päiväkodeista, leikkikentistä, jäähalleista, valaistuista pyöräteistä ja nuorisokahviloista. Kunnassa tehdään poliittisia päätöksiä, jotka vaikuttavat lasten ja nuorten hyvinvointiin. Lapsia ja nuoria koskevia asioita käsitellään kaikilla toimialoilla. Esimerkiksi luistinratojen aurausta, kaavoitusta, kirjastomäärärahoja tai lastensuojelua käsittelevät ratkaisut vaikuttavat monin tavoin lasten ja nuorten arkeen. Lasten ja nuorten näkemyksiä ei kuitenkaan aina osata tai haluta ottaa päätöksenteossa huomioon. (Kiilakoski 2007, 8-9.)

Viitalan (2007, 45) mukaan peruspalveluissa on kehitetty moniammatillista toimintaa ja omaksuttu uusia ennaltaehkäiseviä työtapoja. Neuvoloiden terveydenhoitajille on järjestetty koulutusta vanhemman ja lapsen varhaisen vuorovaikutussuhteen tukemiseen. Kasvatuskumppanuuteen perustuvaa tasavertaista vuorovaikutusta perheiden kanssa on otettu käyttöön varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa. Sosiaali-, terveys- ja opetusalan henkilöstöä on koulutettu varhaisen puuttumisen osaajiksi.

4.1 Perhekeskus ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana

Perhekeskus on toimintamalli, joka perustuu kumppanuuteen. Perheiden palvelut kootaan toimijaverkostoiksi. Verkostoon kuuluvia palveluja tarjoavat äitiys- ja lastenneuvola, päivähoito, sosiaalityö, perhetyö, koulutoimi, kasvatus- ja perheneuvolat sekä järjestöjen ja seurakuntien perhepalvelut. Tavoitteena on palvelujen helppo saatavuus ja asiakkaiden sujuva ohjaaminen palvelusta toiseen. Perhekeskus toimii ja kehittyy paikallisten tarpeiden mukaisesti: se voi olla fyysinen tila, johon lapsiperheiden palvelut on koottu, tai se voi olla toimijoiden verkosto, jossa yhteistyöllä on vakiintuneet käytännöt. (Viitala 2007, 46-47.)

Viitalan (2007, 47) mukaan perhekeskustoiminta on suunnattu kaikille lapsiperheille. Se alkaa neuvolassa ensimmäistä lasta odotettaessa ja jatkuu lapsen kasvaessa muissa palveluissa. Työ on ennaltaehkäisevää, perhelähtöistä ja varhaista tukea tarjoavaa. Oleellista on ennaltaehkäisevien rakenteiden luominen peruspalveluihin.

Perhekeskustoiminnan tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvointi. Perheet saavat tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen sekä varhaista apua pulmiinsa. Lasten ja perheiden peruspalveluissa kehitetään toimintatapoja, joilla vahvistetaan vanhempien osallisuutta ja vertaistukea. Vertaistuella on tärkeä ennaltaehkäisevä vaikutus asiantuntijatuella rinnalla. Tavoitteena on moniammatillisuus, jonka avulla lisätään ennalta ehkäisevää ja varhaisen tuen osaamista perustyössä. Yhteistyö eri sektoreiden välillä parantaa resurssien käyttöä ja samalla antaa mahdollisuuden luoda uusia toimintamalleja. Perhekeskus toimii yhteistyössä myös järjestöjen, seurakunnan ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. (Viitala 2009, 9-12.) Perhekeskustoiminta on ehkäisevää ja varhaista tukea tarjoavaa lastensuojelutyötä, joka tarjoaa palveluja tavallisille perheille. (Viitala 2007, 51-52.) Perhekeskustoiminta on primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

4.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu Kaste-ohjelman tavoitteissa

Kaste-ohjelma on sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma, joka on lakisääteinen ohjausväline lähivuosien sosiaali- ja terveyspolitiikan johtamiseen. Ohjelmassa määritellään vuosien 2008-2011 sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet sekä kehittämistoiminnan ja valvonnan painopisteet. Kaste-ohjelman avulla pyritään parantamaan kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Tavoitteena on myös hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen sekä syrjäytymisen väheneminen. (Kaste 2008-2011, 3-4.) Ilkka-lehden (29.3.2010) mukaan tänä vuonna kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä tuetaan 35 miljoonalla eurolla. Niin sanotun Kaste-rahoituksen suurin tukisumma eli 15 miljoonaa euroa kohdistetaan päihde- ja mielenterveystyöhön sekä lasten, nuorten ja perheiden

palvelujen kehittämiseen. Tavoitteena on tehostaa varhaista puuttumista ongelmiin sekä palveluja, joihin ei tarvita ajanvarausta.

Kaste-ohjelmaan kuuluva Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet - kehittämishanke toimii Etelä-Pohjanmaan kuntien alueella 17.8.2009-31.10.2011 Seinäjoen kaupungin hallinnoimana. Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishanke pyrkii kehittämään lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita kohderyhmän omissa toimintaympäristöissä lisäämällä osallisuutta ja mahdollistamalla matalan kynnyksen toimintamuotoja. Hankkeen tavoitteena on peruspalveluita vahvistamalla kehittää moniammatillista yhteistyötä. Hankkeessa on kolme tavoitekokonaisuutta, jotka ovat perhekeskusverkoston kehittäminen, jalkautuvien palvelujen kehittämiskokonaisuus sekä perhetyön kehittäminen ja peruspalveluiden vahvistaminen. (Kaste 2009.) Hankkeen toiminta kohdistuu kaikille lapsille, nuorille ja lapsiperheille, eli se on primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde

Tutkimukseni kohdistuu Alavuden kaupungin viranhaltijoihin, jotka omassa työssään tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Alavus on kehittyvä maaseutukaupunki, joka sijaitsee eteläisellä Etelä-Pohjanmaalla valtatie 18 ja kantatie 66 risteyksessä. Seinäjoelle on matkaa 55 km ja Tampereelle, Vaasaan ja Jyväskylään noin 150 km. Alavudella on noin 9500 asukasta, joista noin 22 % on alle 18-vuotiaita. (Yleisesittely Alavudesta.)

5.2 Tutkimusongelmat

Tutkimukseni pääongelma on kysymys, miten lasten, nuorten ja perheiden parissa julkisella sektorilla toimivat viranhaltijat määrittelevät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön? Alaongelmia olivat kysymykset, kuka toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä Alavudella ja millä toimintatavoilla ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä toteutetaan? Tutkimukseni toisena pääongelmana oli kysymys, miten vastaajat käyttävät uutta lastensuojelun suunnitelmaa omassa työssään?

Halusin perehtyä lastensuojelun kysymyksiin, koska jatkossa mahdollisesti työskentelen lastensuojelualalla, ja halusin vahvistaa omaa tietämystäni aiheesta. Otin yhteyttä Alavuden kaupungin sosiaalityön päällikköön Jutta Paavolaan, ja hän kertoi heillä olevan tarvetta selvittää ja kartoittaa paikkakunnalla tehtävää lastensuojelutyötä. Rajasimme aiheen koskemaan ennaltaehkäisevää työtä. Tutkimuksen kohdejoukkoon valittiin yhteensä yhdeksän asiakastyötä tekevää julkisen sektorin viranhaltijaa. He tekevät omassa työssään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, ja he toimivat päivähoidon, koulun, neuvolan, nuorisotoimen, terveydenhuollon, kasvatus- ja perheneuvolan tai sosiaalitoimen palveluksessa. Kohdejoukon valintaan osallistui sosiaalityön päällikkö Jutta Paavola, joka on myös työn tilaaja. Pidimme tärkeänä, että saisimme mukaan kattavan joukon viranhaltijoita eri sekto-

reilta. Tutkimuksen kohdejoukon lisäksi haastattelin myös Jutta Paavolaa, jonka vastauksia käytän työssäni lähteenä.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisella tutkimusotteella saadaan laadullisia tuloksia ja siinä pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksella pyritään pikemmin löytämään tai paljastamaan tosiasioita kuin todentamaan jo olemassa olevia hypoteeseja. Laadullisessa tutkimuksessa tapaukset käsitellään ainutlaatuisesti ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 156-157.) Käytin tutkimusmenetelmänä haastattelua, joka sopii hyvin laadullisen aineiston keräämiseen. Haastattelujen aikana oli mahdollista selventää saatavia vastauksia ja samalla syventää niistä saatavaa tietoa. Käytin valmista haastattelurunkoa, mutta itse haastattelutilanteessa kysymysten järjestys vaihteli. Alussa vastaaja saattoi vastata johonkin kysymykseen niin laajasti, että samalla sain vastauksen useaan kysymykseen. Minulla oli myös mahdollisuus pyytää tarkennuksia tai perusteluja esitetyille mielipiteille.

Haastattelu on keskustelua, joka tosin on ennalta suunniteltua ja jossa tutkija tekee aloitteen ja johdattelee aihetta. Siinä molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa eli se on vuorovaikutteista ja elää tilanteiden mukaan. Haastattelija joutuu myös usein motivoimaan haastateltavaa ja pitämään haastattelua yllä. Luottamus on tutkimushaastattelun avainkysymys: haastattelijan pitää tuntea oma roolinsa ja haastateltavan on voitava luottaa siihen, että hänen kertomansa asiat käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 86-87.) Suurin etu haastattelun käyttämisessä tiedonkeruumenetelmänä on yleensä joustavuus aineistoa kerätessä. Aineiston keräämistä voidaan säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja annettuja vastauksia on mahdollisuus selventää. Vastauksien tulkitsemiseen on myös enemmän mahdollisuuksia kuin esimerkiksi postikyselyssä. Haastattelun etuna on myös se, että haastattelun kohteeksi valittu joukko saadaan yleensä mu-

kaan tutkimukseen, koska kieltäytymisprosentti on pienempi kuin lomaketutkimuksissa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36; Hirsjärvi ym. 2007, 199-201.) Omassa tutkimuksessani kaikki valitut suostuivat haastatteluun.

Lähimpänä valitsemaani haastattelutyyppiä on teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu. Hirsjärven ym. (2007, 203) mukaan teemahaastattelussa ovat tiedossa etukäteen haastattelun aihealueet eli teemat, mutta kysymysten tarkkaa sisältöä ja järjestystä ei ole määritely. Omat haastatteluni etenivät tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Tehtäväni haastattelijana oli varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi. Suoritin haastattelut jokaisen viranhaltijan omalla työpaikalla, yleensä omassa työhuoneessa. Ensimmäisen haastattelun tein 7.12.2009 ja viimeisen 11.1.2010. Haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastatteluja. Apuna käytin haastattelurunkoa (Liite 1), jossa oli valmiita kysymyksiä. Haastattelurunko ohjasi haastattelujen sisältöä johdonmukaiseksi ja auttoi varmistamaan, että kaikkiin teemoihin sain kattavat vastaukset. Haastattelijan kokemattomuus näkyy kuitenkin osassa vastauksia: en osannut riittävästi syventää ja pyytää tarkennuksia annettuihin vastauksiin ja vastaukset jäivät osittain pinnallisiksi.

Haastattelurungon lähetin kaikille haastateltaville etukäteen, mutta vain yksi oli ehtinyt tutustua kysymyksiin etukäteen. Useiden haastateltavien kohdalla oli vaikea löytää kalenterista sopivaa aikaa haastatteluun, mutta he eivät antaneet kiireen näkyä itse haastattelutilanteessa. Haastattelukysymyksiin viranhaltijat pyrkivät antamaan mahdollisimman perusteellisia vastauksia. Haastattelujen pituudet vaihtelivat noin puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Käytin haastattelujen nauhoittamiseen digitaalista nauhuria, jonka käyttöön sain luvan kaikilta haastateltavilta.

5.4 Aineiston analysointi

Analyysi on kerättyjen havaintojen ja kootun aineiston erittelyä. Analyysivaiheessa aineisto ryhmitellään, luokitellaan, kuvataan ja jäsennetään. Analyysin tarkoitus on muuttaa aineisto tiiviiseen muotoon, josta näkyy, mitä aineisto sisältää ja millaisista osista muodostuu kokonaisuuksia. Ideana on nostaa esiin tutkimusongelman kannalta tärkeää tietoa. Havainnoista ja analyyseistä syntyy uutta teoreettista tietoa ajattelun avulla. Saatuja tietoja voidaan tulkita eri tavoilla. Tutkimuksessa pyritään tavoittelemaan sellaisia seikkoja, jotka ovat tutkijasta riippumattomia ja tarkistettavissa myöhemminkin. (Salonen 2007, 92-93.) Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 135) mukaan aineiston analysointi on hyvä aloittaa mahdollisimman pian sen keruun jälkeen, koska se on silloin vielä tuoretta ja inspiroi tutkijaa. Jos tietoja pitää vielä täydentää tai selventää, tämä onnistuu helpommin heti haastattelujen jälkeen. Toisinaan joihinkin ongelmiin on kuitenkin hyvä ottaa ajallista etäisyyttä.

On monta tapaa edetä analysointivaiheeseen. Aineisto voidaan purkaa ja edetä siitä tutkijan intuitioon luottaen suoraan analyysiin. Toinen vaihtoehto on, että aineisto purkamisen jälkeen koodataan ja edetään sitten analyysiin. Kolmas mahdollisuus on yhdistää purkamis- ja koodaamisvaiheet, jonka jälkeen siirrytään analyysiin. Aineisto on tärkeää tuntea perinpohjaisesti ja se on syytä lukea useampaan kertaan. Analysointi voidaan tehdä luokittelemalla aineisto esimerkiksi teemoittain, tyyppitellen tai sisällöllisesti. Keskeistä on huomata, että analysointitavat kietoutuvat toisiinsa eivätkä ole mitenkään selvärajaisia. (Eskola & Suoranta 1998, 150-152.)

Pyrin purkamaan aineistot mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Tämä oli mielestäni hyvä tapa, koska asiat olivat tällöin vielä tuoreina mielessä. Suoritin litteroinnin lähes sanasta sanaan, jätin pois ainoastaan turhat toistamiset ja sidesanat. Tämä vaihe oli erittäin työläs ja vei paljon aikaa. Litteroinnin jälkeen luin aineiston läpi useaan kertaan, ja sain kokonais käsityksen vastauksista. Analyysivaiheessa ryhmittelin vastaukset tutkimusongelmakohtaisesti. Tein oman tiedoston jokaisesta tutkimuskysymyksestä, ja keräsin jokaiselta haastateltavalta kuhunkin

ongelmaan liittyvät vastaukset. Aineiston ryhmittely helpotti aineiston analysointia huomattavasti.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Miten viranhaltijat määrittelevät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön?

Kysymykseen vastattiin hyvin samansuuntaisesti, vastaajilla oli pääasiassa sellainen käsitys, että ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on kaikkien kunnan asukkaiden tekemää työtä. Viranhaltijat eri sektoreilla ja myös yksityiset ihmiset tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tärkeä osa työtä on lapsille, nuorille ja perheille suunnattu vapaa-ajan harrastustoiminta.

”Ennaltaehkäisy on hyvin laaja käsite, ja kun siihen perään liitetään lastensuojelu, se voi antaa hyvin monenlaisia käsityksiä, mutta laajasti ottaen kaikki jotka päättävät lasten asioista tai ovat lasten kanssa tekemisissä tekevät ennaltaehkäisevää työtä, neuvolaiästä ja raskaudesta lähtien.” (V9)

Ennaltaehkäisevällä lastensuojelutyöllä edistetään lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on kaikki työ, joka tehdään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja sen kohteena ovat kaikki perheet.

”Mä ajattelisin että se olis sellaista työtä jota tehdään monessa paikassa, sitä tehdään kotona, sitä tehdään kaupungintalolla, sitä tehdään koulussa, sitä tehdään päiväkodissa ja että se olis jotain sellaista jonka pitäis estää syrjäytymistä. Ja että se on sitä, että lapsilla olisi mahdollisimman hyvä olla ja että ne pystyis mahdollisimman hyvin omien kykyjensä mukaan kehittymään ja kasvamaan hyviksi kansalaisiksi ihan lähtien siitä mitkä heidän omat mahdollisuutensa on.” (V1)

”Kaikki lasten hyväksi tehtävä työ, ja aina yhdyskuntasuunnittelusta siihen koulun oppilashuoltoryhmään on sitä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Sillä edistetään ja turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja tuetaan vanhemmuutta.” (V5)

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on myös perheelle tarjottu tuki ennen lastensuojelun asiakkuutta. Tässä tapauksessa se kohdistuu perheisiin, joilla on jo havaittu ongelmia ja pyritään ehkäisemään ongelmien pahenemista. Tavoitteena on tukea perhettä ja tarjota palveluja, joita perhe tarvitsee.

”Mä sen määrittelin, että se on, mitä varmaan lakikin sanoo, kasvuolosuhteisiin vaikuttamista ja sitten lasten ja perheiden tukemista peruspalveluissa.” (V3)

6.1.1 Kuka Alavudella toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä?

Kysymykseen tuli vastauksia hyvin laajasti ja monipuolisesti: ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajina vastaajat näkivät sekä viranhaltijoita julkiselta sektorilta että kolmannen sektorin toimijoita. (Kuvio 1.) Jokainen vastaaja totesi ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kuuluvan kaikkien kunnan asukkaiden tehtäväksi.

”Kaikki sellaiset asiat jotka saa meidät toimimaan yhdessä, välittämään muista, on sitä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, koska lastensuojelutyö ei voi kohdistua vain lapseen vaan koko perheeseen ja vähän laajemminkin, mutta vähintään siihen perheeseen ja niihin jotka on lapsen kans kaikkein eniten tekemisissä.” (V1)

Jokainen vastaaja mainitsi koulun ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana. Lisäksi osa vastaajista selvitti tarkemmin, kuka koulussa tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Viisi vastaajaa yhdeksästä mainitsi kouluterveydenhuollon, neljä vastaajaa mainitsi oppilashuollon ja kuraattorin, kolme mainitsi opettajat. Lisäksi yksi vastaaja yhdeksästä mainitsi koulutaksin ja koulun keittäjän.

Kahdeksan vastaajaa yhdeksästä mainitsi, että ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kaupungintalolla sosiaalitoimen lastensuojelussa. Neljän vastaajan mielestä aikuissosiaalityö tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Neljä vastaajaa mainitsi teknisen toimen, kolme vastaajaa ympäristö- ja yhdyskuntasuunnittelun, kaksi vastaajaa asuntotoimen, yksi vastaaja maaseututoimen ja vapaa-

aikatoimen. Lisäksi yksi vastaaja mainitsi kaupungin organisoiman Vekara työryhmän.

Päivähoidon eri muodoissaan katsoo kuuluvan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimijoihin seitsemän yhdeksästä vastaajasta. Lisäksi heistä kaksi mainitsee päivähoidon päällikön ja perhepäivähoidon ohjaajan. Lisäksi yksi vastaaja mainitsee erikseen päiväkodin keittäjän ja siivoojan. Seitsemän vastaajaa yhdeksästä katsoo, että urheiluseurat tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kuusi vastaajaa mainitsee erilaiset yhdistykset ja järjestöt. Heistä viisi mainitsee erikseen MLL:n ja yksi 4H-toiminnan. Neljän vastaajan mielestä erilaisen harrastustoiminnan vetäjät tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

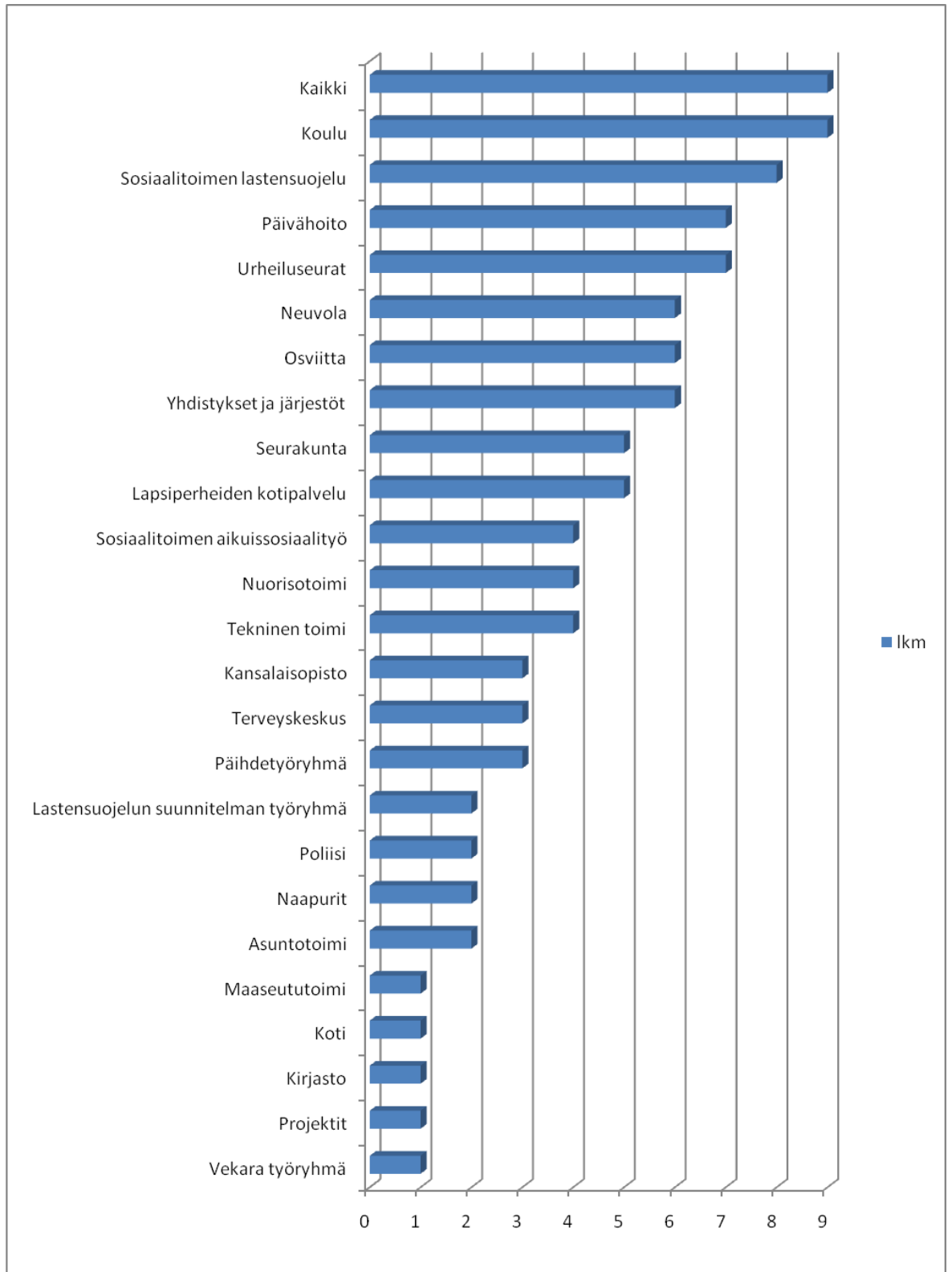
Kuusi yhdeksästä vastaajasta kertoo myös neuvolan tekevän ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Osviitan mainitsee myös kuusi vastaajaa. Osviitta on Kuusikuntien terveystyöntekijöiden moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu sekä yksilö- että perheterapiakoulutettuja työntekijöitä. Lisäksi osa vastaajista mainitsee Osviitan työntekijöistä puheterapeutin, toimintaterapeutin, psykologin, sosiaalityöntekijän sekä Osviitassa konsultoivan lääkärin.

Seurakunta tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä viiden vastaajan mielestä. Lisäksi heistä kolme mainitsee erikseen seurakunnan kerhot ja kaksi seurakunnan nuorisotyön. Useat vastaajat mainitsivat lapsiperheiden kotipalvelun olevan tärkeää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tosin he toteavat, että sitä ei ole Alavudella tarjolla nimeksikään. Sen sijaan vain kaksi vastaajaa yhdeksästä mainitsee perhetyön. Neljän vastaajan mielestä kaupungin nuorisotyö on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kolme vastaajaa yhdeksästä mainitsee terveyskeskuksen psykiatrian poliklinikan tekevän ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lisäksi kaksi vastaajaa mainitsee terveyskeskuslääkärin.

Kolme vastaajaa yhdeksästä kertoo, että ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kansalaisopistossa ja päihdetyöryhmässä. Kaksi vastaajaa mainitsee lastensuojelusuunnitelman työryhmän, poliisin sekä perheiden naapurit ja toiset per-

heet. Yhden vastaajan mielestä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään myös kotona, eli lapsen omat vanhemmat tekevät sitä. Yksi vastaaja mainitsee myös kirjaston ja projektit, joissa tehdään lastensuojelun kehittämistyötä.

Jutta Paavola (2009) mainitsee lisäksi lastenvalvojan työn ennaltaehkäiseväksi lastensuojelutyöksi. Myös nuorten työpaja Paja66 tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Hänen mukaansa jokaisella Alavutelaisella yrittäjälläkin voi olla oma merkityksensä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjänä, esimerkiksi Osuuspankki järjestämällä lapsille Hippo-hiihtoja. Tosin säännöllisesti toistuvalla harrastuksella on enemmän hyvinvointia rakentava merkitys. Liikuntapalveluita ja harrastusmahdollisuuksia on Alavudella hyvin saatavilla.

Kuvio 1. Ennaltaehkäisevän työn toimijat Alavudella.

6.1.2 Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimintatapoja Alavudella

Koulussa tehdään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä kaikkien vastaajien mielestä, siellä tuetaan lapsen ja nuoren kehitystä. Viisi vastaajaa yhdeksästä mainitsee kouluterveydenhuollon, jossa terveydenhoitajat ja koululääkäri tekevät oppilaille terveystarkastuksia. Ongelmien varhainen havaitseminen ja niihin puuttuminen on mahdollista terveystarkastusten yhteydessä. Kouluterveydenhuolto järjestää tihennettyjä tukikäyntejä oppilaille, joilla on havaittu ongelmia. Koululääkäri myös tukee vanhemmuutta esimerkiksi osallistumalla vanhempainiltoihin sekä tavallaan olemalla ”vanhempien vanhempi”. Hän antaa työssään konkreettisia käytännön ohjeita arkipäivän kysymyksiin perheessä. Koulussa toimivalla oppilashuoltoryhmällä on mahdollisuus tehdä moniammatillista yhteistyötä lasten auttamiseksi.

”Kouluterveydenhoitajat, koululääkäri, siellä kuitenkin oppilaat voi käydä, ja terveydenhoitaja voi järjestää tiivistettyjä käyntejä, sellaisia tukikäyntejä, on se sitten mihin asiaan liittyen hyvänsä.” (V7)

Koulussa kuraattorin työ on neljän vastaajan mielestä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kuraattori tukee työssään lapsia, nuoria ja perheitä sekä ohjaa heitä tarvitsemansa avun piiriin. Ennaltaehkäiseviä toimintatapoja kuraattorin työssä ovat varhainen puuttuminen sekä esimerkiksi kouluvalmiusselvitykset, joiden avulla selvitetään lapsen opilliset valmiudet. Kuraattorin tekemää ennaltaehkäisevää työtä on myös kuraattorin ohjaama vertaistukiryhmä yläasteen tytöille.

”Kuraattorin työ sinällensä on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tässä työssä kuitenkin tuetaan lapsia ja nuoria ja perheitäkin siinä, että lasten koulunkäynti sujuu. Se on varhainen puuttuminen ja tukeminen ja tällaiset, mitä nyt koulussa voi löytyä, esimerkiksi jos on ryhmänvaihtotarpeita, koulunkäynti hankaa sen takia, työskentely siihen, että tällaiset ryhmänvaihdot onnistuu.” (V7)

Kolmen haastateltavan mielestä opettajat tekevät ennaltaehkäisevää työtä tuemalla lapsia ja perheitä ja myös vanhemmuutta. Opettaja tapaa lasta säännöllisesti usean vuoden ajan, hänellä on mahdollisuus huomata esimerkiksi muutokset

lapsen käytöksessä. Opettaja tapaa lapsen vanhempia vanhempienilloissa ja on tarvittaessa muutenkin yhteydessä.

”Päivähoito ja koulu, kun ollaan yhteistyökumppaneita, he pystyvät antamaan paljon tietoa lapsen käytöksestä, oireilusta, ja ihan arjestakin, se sujuu, käydään säännöllisesti koululla, pukeutuminen, kaikki tämän tyyppinen asia. Tietysti kaikilla on se mahdollisuus toimia ilmoittajana ja suurella osalla näissä rooleissa vieläpä ilmoitusvelvollisuus. Heillä on omaa asiantuntijuutta, siitä omasta näkökulmastaan, miten se siellä näkyy.” (V6)

”Opettaja pystyy oman persoonansa mukaan tukemaan lapsen ja nuoren kehitystä, opettajan roolikin voi olla merkittävä jonkun lapsen kohdalla. Myöskin sitten pystyy jollakin tapaa vanhemmankin kanssa käymään niitä asioita läpi ja tukemaan sitä vanhemmuutta. Mutta se on opettajan persoonasta kiinni, opetuksen lisäksi myös se kasvatusta kuuluu käsittääkseni opettajille. Mun mielestä ainakin se kasvatustarve siellä on sitä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.” (V7)

”Se on nimenomaan tätä välittämistä, huolenpitoa, kyselemistä mitä kuuluu, seuraamista millä mielellä tullaan kouluun, ja mikä mieli oppilaalla yleisesti on, että se on jokapäiväistä, mutta sitä on vaikea erottaa.” (V8)

Lisäksi yksi vastaaja yhdeksästä mainitsi koulutaksin ja koulun keittäjän. Moni lapsi kertoo taksinkuljettajalle ja keittäjälle ilojaan ja surujaan. He ovat tavattavissa säännöllisesti koulumatkalla ja koulussa. He tulevat lapselle tutuiksi, ja he voivat olla lapselle turvallisia, välittäviä aikuisia joihin voi luottaa.

”Taksit ja lähinnä tuossa keittolassa, niillä on kovastikin keskustelua, keittäjän kanssa käydään keskustelemaan kaikenmoisia asioita ja taksien kanssa toimitellaan ja kaikki pyrkii puuttumaan sitten sen mukaan mitä itte parhaaksi näkevät, että mikään tilanne ei pääse karkaamaan käsistä. Se on tällaista puuttumista ja välittämistä.” (V8)

”Parhaimmillaan koulu on lapsen kehityksestä ja kasvusta vastaava yksikkö.” (V9)

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään sosiaalitoimen lastensuojelussa kahdeksan haastateltavan mielestä. Sosiaalitoimen tehtävänä nähdään yleisesti yhteiskunnallisen tilanteen ja lastensuojelun seuranta, sekä pyrkimys lisätä puuttuvia palveluja. Myös perhetyön osa vastaajista näkee ennaltaehkäisevänä toimintatapana. Perhetyö tukee perhettä kokonaisvaltaisesti ja vahvistaa arjessa selviytymistä. Lastensuojelun sosiaalityössä käytettäviä toimintatapoja ovat esimerkiksi perhekahvilat, joissa pienten lasten vanhemmat tapaavat toisiaan. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ovat esimerkiksi Äitien illat –ryhmä sekä erilaiset tapahtumat, esimerkiksi Luento uhmaikäisen lapsen kanssa selviämisestä. Sosiaalitoimi tekee perheen ympärillä toimivien tahojen kanssa yhteistyötä.

Neljän vastaajan mielestä aikuissosiaalityö tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ohjaamalla ja keskustelemalla asiakkaiden kanssa. Aikuissosiaalityö auttaa perheitä antamalla taloudellista tukea. Se voi olla apua yleisesti perheen taloudelliseen tilanteeseen tai avustusta esimerkiksi lapsen harrastustoimintaan. Aikuissosiaalityö tekee päihdetyötä, jossa ohjataan vanhempia päihdehoidon asiakkaiksi. Aikuissosiaalityö ohjaa perheitä hakeutumaan erilaisille perhelomille sekä auttaa perheitä tekemään asumisen järjestelyjä.

”Aikuissosiaalityössä se on lähinnä keskustelua, ennaltaehkäisevää on taloudellisen tuen myöntäminen, perhelomiin ohjaaminen, he ohjaa hakemaan tuettuja lomia, ja muille leireille ohjaamista. Keskustelua ja ohjaamista eri tukien piiriin.” (V3)

”Aikuissosiaalityössä toimeentulotuki, sieltä voidaan sitä taloudellista tukea sitten kohdentaa, joko yleisesti siihen perheen taloudelliseen tilanteeseen tai jos on lapsen tarpeissa jotain niin voidaan sitä sitte ajatella, ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna voidaan myöntää vaikka harrastustoimintaan pientä avustusta.” (V7)

Jutta Paavola (2009) kertoo, että ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ovat myös sosiaalitoimen työllistämispalvelut. Nuorten työpajatoiminnassa on mukana nuoria, joita pyritään tukemaan opiskeluun ja työelämään hakeutumiseen liittyvissä asioissa. Työpajatoiminnassa on mukana jonkin verran alaikäisiä nuoria sekä nuoria lapsiperheiden vanhempia. Sosiaalitoimen aikuissosiaalityö myös tukee asiakkaita työelämään hakeutumisessa.

Neljä vastaajaa yhdeksästä mainitsi teknisen toimen ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttajana. Teknisellä toimella on tärkeä rooli, koska se suunnittelee ja rakentaa kaupungissa fyysiset puitteet, joissa esimerkiksi lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus harrastaa. Ympäristö- ja yhdyskuntasuunnittelun mainitsi kolme haastateltavaa. Heidän mielestään miellyttävä ympäristö edesauttaa perheiden hyvinvointia.

”Myös tekninen puoli, sen rooli on aika merkittävä myös, en tiedä kuinka hyvin ovat mieltäneet, mutta erilaisella rakentamisella ja fyysisten olojen ratkaisuilla pystytään aika paljonkin vaikuttamaan lasten ja nuorten oloihin ja turvallisuuteen ja harjoitus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin.” (V6)

Kaksi vastaajaa kertoo asuntotoimen tekevän ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, koska se järjestää perheiden asumiskuvioita. Yksi vastaaja mainitsee maaseututoimen, koska maaseudun elävöittäminen voi parantaa myös perheiden hyvinvointia.

”Ja kaupungintalolla kaikkihan on ennaltaehkäisevää, jos asumisen olot on hyvät ja ympäristö on miellyttävä, eikö se oo tämä kaikki sitä. Perheiden hyvinvointia.” (V4)

Seitsemän yhdeksästä vastaajasta katsoo, että päivähoito eri muodoissaan eli päiväkodit, ryhmikset ja perhepäivähoitajat tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tavoitteena päivähoidossa on tehdä lapsille mahdollisimman hyvä arki ja lisäksi tukea lapsia ja perheitä. Päivähoidon henkilökunta pystyy antamaan tietoa

esimerkiksi lapsen käytöksestä, oireilusta ja arjesta. Mahdollisista ongelmista keskustellaan ensin vanhempien kanssa ja tarvittaessa ollaan yhteydessä muihin tahoihin, esimerkiksi Osviitaan, neuvolaan tai lastensuojeluun. Vanhempia ohjataan myös itse hakemaan apua muualta. Myös kouluun ollaan yhteydessä, pyritään varmistamaan että koulun alku sujuisi hyvin.

”Me yritetään täällä tehdä lapsille mahdollisimman hyvä arki. Ihan se että heillä on mahdollisuus leikkiä, syödä, levätä, sopivassa suhteessa ja me tiedetään mitä minkäkin ikäinen lapsi tarvitsee ja sitten tarvittaessa, jos näyttää että kaikki ei ole hyvin, keskustellaan lasten vanhempien kanssa. Jos ei se auta, ollaan yhteydessä jonnekin muualle, voidaan vanhempien kanssa sopia että ollaan vaikkapa Osviitaan yhteydessä tai annetaan apua jota perhe tarvitsee tai ohjataan sinne mihin heidät pitäis ohjata.” (V1)

Varsinkin päiväkodissa lapsia hoitaa oikeanlainen, koulutettu henkilökunta ja siellä on lapsille sopivat tilat ja välineet. Vanhempien kanssa keskustellaan säännöllisesti, käytössä on niin sanotut Vanhempien vartit. Päiväkodissa on myös erityislastentarhanopettaja, joka vastaa erityislasten hoidosta. Päivähoitoa voidaan tarjota myös kuntouttavana, esimerkiksi jos lapsen sosiaalisia taitoja pyritään kehittämään ennen kouluikää. Lisäksi päivähoiton ohjaajat välittävät huolta lastensuojeluun.

”Näkyvimmin sitä tekee päivähoito, koulu, siellä tuetaan lapsia ja nuoria, annetaan huomattavan paljonkin erityistä tukea ja myös pyritään tukemaan perheitä.” (V6)

”Päivähoito on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ihan kaikkienensa. Mutta sitten toisaalta kohdennetusti voidaan ajatella, lapsi joka tarvitsee esimerkiksi sosiaalisten taitojen kehittymistä ennen kouluikää, päivähoitoa voidaan tarjota myös kuntouttavanakin.” (V7)

Seitsemän vastaajaa yhdeksästä katsoo, että urheiluseurat tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tarjoamalla lapsille ja nuorille vapaa-ajan toimintoja ja

harrastusmahdollisuuksia. Kuusi haastateltavaa mainitsee erilaiset yhdistykset ja järjestöt. Esimerkiksi MLL tarjoaa lapsiperheille edullista lastenhoitoapua. Neljän vastaajan mielestä erilaisen harrastustoiminnan vetäjät tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Harrastusten kautta lapsi tai nuori voi kohdata säännöllisesti aikuisia, jotka välittävät ja kuuntelevat.

”Urheiluseurat, APV ja kaikki tämmönen vapaaehtoistoiminta, se on sitä parasta ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, siellä välitetään ja huolehditaan. Varsinkin jos siellä pidetään ne narut sillälaililla, joku vastaa siitä ja siellä on vastuussa oleva vetäjä.” (V8)

”Ennaltaehkäisevää on se, että vapaa-ajalla on mielekästä toimintaa lapsille, vaikka jossain määrin en halua kauheasti sitä harrastustoimintaa nostaa jotenkin erityiseen asemaan. Harrastamista on sekin, että lapsi esimerkiksi pyöräilee kavereitten kanssa, hiihtelee tai leikkii pihalla. Harrastuksen ei tarvitse aina olla säännöllistä, järjestettyä toimintaa.” (V9)

Kuusi yhdeksästä vastaajasta kertoo myös neuvolan tekevän ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastenneuvolassa tuetaan erilaisia perheitä lasten kasvatuksessa ja lapsen kasvussa. Siellä pyritään havaitsemaan ongelmakohdat mahdollisimman varhain sekä järjestämään apua ja tukea ongelmiin, esimerkiksi tarjoamalla tiheämpiä neuvolakäyntejä. Lastenneuvolassa on käytössä masennusseula kahden kuukauden kuluttua synnytyksestä, ja jos ilmenee masennuksen oireita, asiakas ohjataan terveyskeskukseen psykiatrian poliklinikalle. Lastenneuvolan työntekijät tekevät yhteistyötä esimerkiksi perhetyöntekijöiden, päivähoidon, Osviitan ja Vekara-työryhmän kanssa.

”Talon ulkopuolella on sitte neuvola, sitä mä tapaan noin kuukauden välein, käydään minä ja Hanna-Kaisa perhetyöstä, käydään läpi onko huolia ja voitaisko tehdä jotain jo ennemmin. Sitten ihan näitä meidän asiakkuuksia käydään jonkun verran läpi että näkykö esimerkiksi meidän tarjoamien palveluiden muutos asiakkaassa niin että neuvolassa huomattais että perhe voi paremmin.” (V2)

Lastenneuvola järjestää lapselle tapaamisia terveydenhoitajan kanssa ennen kouluikää. Lisäksi lastenneuvolan terveydenhoitaja tekee kotikäyntejä: kahden viikon ikäistä vauvaa ja kolmevuotiasta käydään tapaamassa kotona. Lisäksi ensisynnyttäjän kotona käydään tutustumassa jo raskauden loppuvaiheessa. Tarkastuksien yhteydessä ohjataan ja neuvotaan. Neuvolan tehtävä on myös erityisen tuen järjestäminen. Tarvittaessa tehdään lähete esimerkiksi toimintaterapiaan, puheterapiaan tai terveyskeskukseen psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle.

”Ja sitten nämä lastenneuvola-asetuksen mukaaset terveydenhoitajakäynnit, las-kin että 17 terveydenhoitajatapaamista lapsella on ennen kouluikää. Osa niistä on yhdessä lääkärin kanssa, yksi psykologin kanssa. Yleensä nämä terveydenhoitajalla käynnit on ohjausta ja neuvontaa, ennaltaehkäisevää työtä.” (V5)

Neuvolalääkäri tekee lapsille ennaltaehkäiseviä tarkastuksia, joissa pyritään myös havaitsemaan mahdollisia ongelmia. Käyntien yhteydessä lasta ja perhettä pyritään tukemaan lapsen kasvussa ja kehityksessä. Neuvolalääkäri pyrkii tukemaan vanhemmuutta. Neuvolalääkäri osallistuu lastensuojeluasiakkaana olevan potilaan neuvotteluihin yleensä asiantuntijan roolissa. Hän ohjaa lapsen tarvittaessa jatko- hoitoon esimerkiksi keskussairaalaan. Äitiysneuvola tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tapaamalla odottavaa äitiä säännöllisesti ennen synnytystä, ja tarkastuksien yhteydessä tarjoaa valmennusta, ohjausta ja neuvontaa. Lisäksi äitiysneuvola järjestää perhevalmennusta ja vanhempainryhmiä, esimerkiksi ensisynnyttäjien perhevalmennuksen vauvaryhmiä.

”Neuvolatoimintahan on kokonaisuudessaan aika lailla erilaisten perheiden tukemista lasten kasvatuksessa, lapsen kasvussa, mutta myöskin terveyden tukemista ja toisaalta niitten ongelmakohtien mahdollisimman varhaista havaitsemista ja siten avun, tuen järjestämistä niihin ongelmiin, mitä sieltä nousee.” (V6)

Osviitan mainitsee kuusi vastaajaa. Osa vastaajista mainitsee myös Osviitan työntekijöistä puheterapeutin, toimintaterapeutin, psykologin, sosiaalityöntekijän sekä

Osviitassa konsultoivan lääkärin. Osviitta tekee yhteistyötä lastensuojelun, koulun, päivähoidon ja neuvolan kanssa. Toimintaterapeutti auttaa lasta toiminnallisissa pulmissa, lisäksi heillä on erilaisia ryhmiä, esimerkiksi yliviikkaiden lasten tunnekäsittely –ryhmä. Puheterapeutti auttaa puheen kehityksen ongelmassa, pyritään saamaan eri äänneet kuuluviin ja samalla ehkäistään kiusaamista. Psykologi tekee erilaisia lapsen ja nuoren kehitykseen liittyviä tutkimuksia. Osviitan psykologi vastaa myös koulupsykologin tehtävistä, ja hänelle ohjataan lapset ja nuoret, joilla on esimerkiksi psyykkiseen hyvinvointiin liittyviä ongelmia tai oppimisvaikeuksia. Sosiaalityöntekijä pyrkii vahvistamaan vanhemmuutta ja käy asiakkaiden kanssa läpi esimerkiksi kasvatustilanteita. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on myös Osviitassa tehtävä päihdetyö.

”Osviitta on tärkeä yhteistyökumppani. Siellä tehdään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä monellakin taholla: toimintaterapia, puheterapia, ärrät ässät kuuluviin, sillä ehkäistään kiusaamista. Psykologit, tutkimukset, tuki lapselle. Sosiaalityöntekijä, vanhemmuutta vahvistavaa, käydään läpi kasvatustilanteita, autetaan varhaisesti.” (V7)

”Perheen kanssa työskennellessä pitää paneutua yksilöllisesti asioihin. Uskoisin, että siinä roolissa erityispalvelut voi olla auttamassa. Ihmiset omissa prosesseissaan, mitä on meneillään, monesti sokeudutaan, eikä löydetä ulospääsytietä. Sen takia sellainen ulkopuolinen, esimerkiksi viranomaistaho voi olla avaamassa tai ikään kuin etäännyttämässä ja löytämässä pulmiin ratkaisuja asiakkaiden kanssa.” (V9)

Seurakunta tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä viiden haastateltavan mielestä. Seurakunnalla on runsaasti lapsille, nuorille ja perheille suunnattua toimintaa. Se järjestää perhekerhoja, päiväkerhoja ja lasten loma- ja leiritointia. Nuorisolle on ohjattua toimintaa säännöllisesti nuorisopappilassa ja lähes kaikki nuoret käyvät rippikoulun. Lisäksi kirkko järjestää erilaisia tempauksia lapsille, nuorille ja perheille. Seurakunnan työntekijä on koululla tavattavissa kerran viikossa.

”Seurakunta tietysti, siellä kerhotoiminta on vilkasta, päiväkerhot, perhekerhot. Sitten on varhaisnuorten toiminta, nuorisotoiminta, elikkä nuorisopappila esimerkiksi, on mielestäni merkittävää toimintaa, siellä käy monenlaisia nuoria ja paljon nuoria.” (V6)

Useat vastaajat mainitsivat lapsiperheiden kotipalvelun olevan tärkeää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kotipalvelun työntekijä voi hoitaa lapsia ja tehdä kodinhoidollisia tehtäviä perheessä, kun esimerkiksi äiti on uupunut tai hänen pitää päästä hoitamaan asioita. Tosin he toteavat, että lapsiperheiden kotipalvelua on Alavudella tarjolla huonosti.

”Ja kotipalvelu, Alavudella on ainakin paperilla olemassa lapsiperheiden kotipalvelu, jossakin määrin pystytään tarjoamaan kotipalvelua niihin lapsiperheisiin joissa ei oo varsinaista lastensuojelun tarvetta, kun tarvitaan tukea ihan niihin käytännön tilanteisiin kotona, niin kodinhoitaja voi siellä käydä tukemassa.” (V7)

Neljän vastaajan mielestä kaupungin nuorisotyö on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kaupungin nuorisotilat ovat avoimina säännöllisesti ja siellä on ohjaaja valvomassa toimintaa. Nuorisotilojen kohderyhmä on 7-17 –vuotiaat lapset ja nuoret. Nuorisotoimi järjestää erilaisia kerhoja ja tapahtumia lapsille ja nuorille sekä tarjoaa esimerkiksi bändikämppätiloja nuorille. Kerhotoimintaa järjestetään myös yhdessä seurakunnan ja 4H-kerhon kanssa. Nuorisotoimi järjestää bändi-iltoja ja nuorteniltoja, joissa valvotaan ja vaaditaan nuorilta päihteettömyyttä. Nuorisotyöntekijä pyrkii tukemaan lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä keskustelemalla ja kuuntelemalla. Vanhempia pyritään tukemaan kasvatustyössä, ja esimerkiksi päihdekäyttäytymisestä otetaan yhteyttä vanhempiin. Lasten ja nuorten mielipiteitä pyritään saamaan kuuluviin Alavudella toimivan nuorisovaltuuston välityksellä. Netissä toimii myös aloitkanava-sivusto, jossa nuoret voivat kertoa mielipiteitään ja toiveitaan.

”Oon tuntosarvet aika lähellä sitä nuorta, täällä vapaa-ajalla. Voin olla sitte alkuun käynnistäjä, jos huoli herää jostain nuoren puolesta. Kun huoli herää, siitä nuoren kans keskustellaan, onko jotaki hämminkiä, sitte vanhempien kans jostain päihde-käyttäytymisestä, otan vanhempiin yhteyttä, tai sitte otan kuraattoriin yhteyttä. Ja-tan kanssa keskustellaan onko koulussa ollu jotain.” (V4)

”Myös nuorisotoimi, nuorisotyö, se on kaikinensa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, siis lasten ja nuorten hyvinvointia tukevaa, kaikki nämä nuorten illat, mitä nuorisotoimi järjestää, tapahtumat nuorille, lapsille. Siellä on tämä nuorisovaltuus-to, joka järjestää nuorten reissuja ja kans näitä tapahtumia nuorille. Varmaan ne ainakin, ja sitten myös nuorisotyöntekijä pystyy yksittäisen lapsen ja nuoren kas-vua tukemaan, tällaisia keskusteluja voi käydä ihan sitte työntekijä ja nuori.” (V7)

Nuorisotoimi tekee tiivistä yhteistyötä koulun kanssa. Se järjestää seitsemäsluok-kalaisille vuosittain tutustumisleirejä Vetämäjärven leirikeskuksessa. Nuorisotyön-tekijä on mukana vanhempainilloissa. Joka neljäs vuosi yläasteella järjestetään Päihdeputki –niminen tapahtuma, jossa annetaan tietoa päihteiden vaikutuksesta nuoreen. Nuorisotoimi tiedottaa harrastustoiminnasta ja tapahtumista netissä quume.fi –sivustolla sekä kouluille info-tv:n kautta. Dynamo-hankkeen avulla nuo-risotoimi pyrkii lisäämään harrastustoimintaa myös sivukylille.

”Tiedottaminen olisi tosi tärkeää, täältä saa kouluhin hyvin tietoa info-tv:n kautta. Ne näkyy myös vanhemmille reissuvihkon kautta. Myös quume.fi on yksi tiedotta-misen paikka, siellä ilmestyy nettilehti ja siellä ilmoitellaan kuusiokuntien alueen tapahtumista.” (V4)

Kolme vastaajaa yhdeksästä mainitsee terveyskeskuksen psykiatrian poliklinikan tekävän ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lisäksi kaksi haastateltavaa mai-nitsee terveyskeskuslääkäriin. Päivystävät lääkärit havainnoivat vastaanotolla mahdollisia huolen aiheita ja ovat tarvittaessa yhteydessä esimerkiksi neuvolaan. Vakavimmissa tapauksissa he tekevät lastensuojeluilmoituksen. Myös aikuisten hoidossa pyritään huomioimaan perheen lapset.

”Ja tietysti terveydenhuolto, lasten terveydenhoito, sairaanhoito, sehän on osaltaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Jos se laiminlyödään, niin todennäköisesti ongelmat lisääntyvät. Ja siinä ohessa myös se että myös aikuisten hoidossa pyritään huomioimaan perheessä olevat lapset silloin kun tilanne sitä vaatii.” (V6)

Kolme vastaajaa yhdeksästä kertoo, että ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kansalaisopistossa. Kansalaisopisto tarjoaa lapsille ja nuorille erilaista ohjattua toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia, esimerkiksi kuvataidekerho sekä musiikkiopiston soitto- ja laulutunnit.

”Mun mielestä se on tosi tärkeää työtä, mitä kansalaisopistolla on. Esimerkiksi kuvataidekerho, siellä on aika nuoriakin, ja musiikkiopiston nämä pianotunnit ja muut. Kaikkihan nämä on ennaltaehkäisevää, annetaan nuorille mahdollisuutta harrastaa.” (V4)

Poliisi osallistuu päihdetyöryhmän toimintaan ja on mukana järjestämässä tapahtumia. Yksi haastateltava mainitsee myös kirjaston ja projektit, joissa tehdään lastensuojelun kehittämistyötä. Kirjaston palvelut ovat ilmaisia, ja ne ovat kaikkien kuntalaisten käytettävissä. Alavudella on toiminut useita projekteja, joiden kohdeyryhmänä ovat olleet lapset ja perheet. Tällä hetkellä alueella toimii Kaste-ohjelmaan kuuluva Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet – kehittämishanke.

”Samoin kirjasto on aivan oiva paikka kans, mistä saa tällaisia ilmaisipalveluja. Esimerkiksi sieltä otettiin meihin yhteyttä, että eikö teillä oo tiloja nuorille, ei vain ajettu pihalle. Joku rooli on kirjastollakin, kattovat etteivät vain heitä pihalle, vaan miettivät olisiko joku muu vaihtoehto.” (V4)

Naapuriapu voi olla ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, kun perheet auttavat toisiaan. Yhden vastaajan mielestä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään myös kotona, eli lapsen omat vanhemmat tekevät sitä hoitamalla lapsensa mah-

dollisimman hyvin ja ottamalla selvää miten niitä hoidetaan. Vanhempien on myös tärkeää pyrkiä olemaan samaa mieltä kasvatustavoista.

”Naapuriapu, yhteisöllisyys, että välitetään toisista, huomataan jos toisella on vaikeuksia ja jos ei oo, niin ollaan kuitenkin yhdessä ja tehdään ja toimitaan. Sellaista saisi olla enemmänkin.” (V1)

”Tänä päivänä ehkäisevää lastensuojelutyötä on se että toiset perheet auttaa toisia perheitä, se menee myös sillekin tasolle. Niin kuin se on ennenkin menny, lapset leikki paljon keskenään ja kävi kylässä, jos jollain lapset on enemmän yökylässä, kannustan heitä vain uhraamaan sitä omaa aikaansa enemmän...” (V2)

Ennaltaehkäisevää työtä tehdään yhden vastaajan mukaan myös kaupungin organisoimassa varhaiserityiskasvatuksen työryhmässä Vekarassa. Se on viranomaisyöryhmä, jonka tehtäviin kuuluu muun muassa toimia esioppilaiden oppilashuolto-ryhmänä, tukea vanhempia kasvatustehtävässä sekä pyrkiä löytämään keinoja lapsen varhaiseen tukemiseen. Vekara työryhmän tavoitteena on toteuttaa lapselle kokonaisvaltainen tukipolku. Vekara työryhmään kuuluu Kuusiokuntien alueen päivähoiton esimiehet, sosiaalityöntekijä, lastenneuvolan terveydenhoitajat, puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi, kuntoutusohjaaja, lastenlääkäri, erityislastentarhanopettaja sekä tarvittaessa sivistystoimen edustaja. Päihdetyöryhmän mainitsee kolme vastaajaa ja se tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä pyrkimällä vähentämään nuorisoin päihteiden käyttöä. Päihdetyöryhmään kuuluu nuorisotyöntekijä, poliisi, kouluterveydenhuolto, yläasteen rehtori, koulukuraattori sekä seurakunnan edustajat pappi ja nuorisotyöntekijä. Päihdetyöryhmä ja nuorisotoimi järjestävät myös yhteistyössä vapaa-ajan toimintaa. Kaksi vastaajaa yhdeksästä on sitä mieltä, että lastensuojelusuunnitelman työryhmä tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Sen työhön kuuluu laatia suunnitelma lastensuojelun järjestämisestä alueen kunnissa. Työryhmään kuuluu edustajat Alavuden, Kuortaneen, Töysän ja Ähtärin kuntien sosiaalitoimista sekä Osviitasta.

"Päihdetyöryhmä, vaikka se on ehkäisevää päihdetyötä, se on myös ehkäisevää lastensuojelutyötä, se kohdentuu koko ikäryhmälle, kuitenkin nämä asiat ja aiheet on semmosia, joilla pyritään vaikuttamaan siihen, että se hyvinvointi lisääntyisi."
(V7)

Ennaltaehkäisevää työtä voi olla Paavolan (2009) mukaan myös kuntien välinen yhteistyö, eli Alavuden kohdalla tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat Töysä, Kuortane, Ähtäri ja Seinäjoki. Esimerkiksi Seinäjoella järjestetään paljon lasten tapah-tumia, joihin myös Alavutelaiset perheet osallistuvat. Paavola (2009) mainitsee myös erikoissairaanhoidon sekä Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän. Eskoo on merkittävä ennaltaehkäisevän työn tekijä erityislasten palveluiden osalta. Muut kunnat, erikoissairaanhoido ja Eskoo sijaitsevat maantieteellisesti Alavuden ulko-puolella, mutta niiden toiminta vaikuttaa myös Alavutelaisiin lapsiin, nuoriin ja per-heisiin.

Taho	Toimintatapa
Koulu	Lapsen ja vanhempien tukeminen, terveys- tarkastukset, varhainen puuttuminen
Sosiaalitoimen lastensuojelu	Yhteiskunnallisen tilanteen ja lastensuojelun seuranta, perhetyö, perhekahvilatoiminta, moniammatillinen yhteistyö
Sosiaalitoimen aikuissosiaalityö	Ohjaaminen ja keskustelu, taloudellinen tuki, työllistämispalvelut, päihdetyö
Päivähoito	Lapsen ja perheen tukeminen, ohjataan ha- kemaan apua, moniammatillinen yhteistyö
Neuvola	Neuvolatarkastukset, lapsen ja perheen tu- keminen, ohjaus ja neuvonta, kotikäynnit, erityinen tuki, moniammatillinen yhteistyö, varhainen puuttuminen, perhevalmennus, vanhempainryhmät
Nuorisotyö	Nuorten illat, kerhotoiminta, nuorisovaltuusto aloitekanava, nuoren ja vanhempien tukeminen, yhteistyö koulun kanssa
Lapsiperheiden kotipalvelu	Lasten- ja kodinhoitoapua perheille
Tekninen toimi	Kaupungin fyysisten puitteiden rakentaminen
Asuntotoimi	Asumisen järjestelyt
Maaseututoimi	Maaseudun elävöittäminen
Osviitta	Moniammatillinen yhteistyö, apua toiminnal- lisiin ja puheen kehityksen ongelmiin, lapsen ja nuoren kehitykseen liittyvät tutkimukset, vanhemmuuden tukeminen
Terveyskeskus	Moniammatillinen yhteistyö, huolen aiheiden havainnointia vastaanotolla
Seurakunta	Perhekerhot, päiväkerhot, lasten loma- ja leirit toiminta, nuorisopappila, rippikoulu
Urheiluseurat	Lapsille ja nuorille vapaa-ajan toimintoja ja harrastusmahdollisuuksia
Yhdistykset ja järjestöt	Lapsille ja nuorille vapaa-ajan toimintoja ja harrastusmahdollisuuksia, lastenhoitoapua
Kansalaisopisto	Lapsille ja nuorille ohjattua toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia
Päihdetyöryhmä	Nuorison päihteiden käytön vähentäminen
Ls suunnitelman työryhmä	Suunnitelma lastensuojelun järjestämisestä
Vekara työryhmä	Esioppilaiden oppilashuoltoryhmä, etsii keinoja lapsen varhaiseen tukemiseen
Poliisi	Mukana järjestämässä tapahtumia
Kirjasto	Tarjoaa ilmaispalveluja
Projektit	Lastensuojelun kehittämistyö

Taulukko 1. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimintatapoja Alavudella

6.2 Miten vastaajat käyttävät uutta lastensuojelun suunnitelmaa omassa työssään?

Uusi lastensuojelun suunnitelma on laadittu Alavuden, Kuortaneen, Töysän ja Ähtärin alueella asuvien lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistämään. Uusi lastensuojelulaki velvoittaa kuntia entistä tiiviimmin seuraamaan ja kehittämään palveluita sekä tarpeen vaatiessa parantamaan niitä. Lastensuojelun suunnitelman on tarkoitus toimia kehittämisen kenttänä ja keskiössä. Alueen kunnat ovat laatineet yhteiset tavoitteet vuosille 2009-2012. Näitä tavoitteita ovat oikeus olla lapsi ja nuori, oikeus rakastavaan ja huolehtivaan perheeseen, oikeus turvalliseen elämään sekä oikeus toimivaan palvelujärjestelmään. Nämä tavoitteet pyritään saavuttamaan seuraavilla toimenpide-ehdotuksilla: lastensuojelujärjestelmän rakenteen selkiinnyttäminen, ennaltaehkäisevän lastensuojelun vahvistaminen sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun turvaaminen. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun vahvistamiseksi kuntiin perustetaan yhteistyöryhmä, jonka tehtäviin kuuluu perusturvalautakuntien kanssa seurata ja edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä kehittää palveluita kasvatusta tukeväksi. Se pyrkii poistamaan ja ehkäisemään kasvuolojen epäkohtia ja niiden syntymistä sekä välittämään tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista. Sen tarkoitus on antaa asiantuntija-apua muille viranomaisille, kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille. Yhteistyöryhmä pyrkii huolehtimaan eri tahojen riittävästä työn koordinoinnista ja yhteistyöstä sekä keskinäisestä tiedottamisesta. (Lastensuojelun suunnitelma 2009, 4-6, 35-37.)

Uusi lastensuojelun suunnitelma on viranhaltijoiden käytössä vaihtelevasti. Kolme yhdeksästä vastaajasta kertoo, että suunnitelma ei vaikuta käytännön työhön millään tavalla: yksi viranhaltija ei ollut nähnyt suunnitelmaa vielä ollenkaan ja kaksi vastaajaa kertoo, että he ovat lukeneet sen läpi. Lisäksi kaksi vastaajaa kertoo, että suunnitelma ei varsinaisesti vaikuta heidän jokapäiväiseen työhönsä, mutta he tiedostavat suunnitelman tavoitteet ja keskeiset kehittämisen painopistealueet. Yksi vastaaja yhdeksästä kokee, että suunnitelma ei tuo työhön varsinaisesti mitään uutta, vaan siinä on laitettu paperille sitä, miten on tähän asti toimittu. Sieltä

löytyy myös toimintatapoja, miten pitäisi toimia. Lastensuojelun suunnitelman tavoitteita vastaaja kuitenkin kokee voivansa työssään huomioida, esimerkiksi pyrkimällä tukemaan vanhemmuutta. Vastauksista ilmenee, että ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ei välttämättä aktiivisesti tiedosteta työtä tehdessä, vaan se usein jää jonkin toisen asiakokonaisuuden varjoon.

”Se on jatkuvaa, ei sitä itsekään ajattele, että tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelua, sitähan koko mun työni on. Ja oon niin kauan sitä tehny, että en oikein osaa eritelläkää, sitten yhtäkkiä havahtuu, että tää on kaikki sitä. Se tulee jokaisessa tapaamisessa jollain lailla esille.” (V6)

Kaksi yhdeksästä vastaajasta kertoo, että heidän työtään suunnitelma jonkun verran ohjaa, esimerkiksi suunnitelman painopistealueista on saatu ajatuksia käytännön toimintaan. Lisäksi suunnitelmasta saa apua seuraavan vuoden tavoitteiden laatimiseen ja toimintasuunnitelmiin.

”Meillä on ajatus, että käyn perhekahvilassa, jossa on myös MLL mukana, saan sieltä sitä pienten lasten vanhempien viestiä taas suunnitelmatyöryhmään. Tarvi- taan herkkyyttä näille palveluille, peruspalveluillekin. Mikä toimii ja mikä ei, osaa sitten tuolla työryhmässä sanoa ääneen mitä on kuullu, ajatuksia mitä tulee tuolta kentältä.” (V2)

”Ei se ole sellainen paperi joka olis tuos ja sitä tulis katottua, ei se niin oo kiinteä väline, mutta eikö se tua oo takaraivossa. Mutta kyllähän meillä ihan tämän suunnitelman mukaan pystytään omaa työtä jotenkin ohjaamaan, niitä näkökohtia mitä siihen on kirjattu. Kun on vaan luovuutta ja aikaa, aika hyvin pystytään tavoitteita toteuttamaan, varsinkin sellaisia mikä ei vaadi rahaa. Työn johdon puolelta on an- nettu aika vapaat kädet.” (V3)

Yhden vastaajan mielestä lastensuojelun suunnitelma ei ole varsinaisesti tuonut työhön uutta, vaan uutta on tuonut lähinnä osallistuminen suunnitelman tekemi-

seen. Hän kokee, että se prosessi, kun asioita yhdessä mietittiin, on jollain lailla muokannut ajatusmaailmaa ja sitä kautta ohjaa myös työtä.

”Olen pikkusen kriittinen tällaisten suunnitelmien vaikuttavuudesta, niin monet hyvät työt ja suunnitelmat pölyttyy jossakin mapissa, eikä niitä avata. Toki on tehty paljon töitä sen eteen, että tämä säilyis elävänä ja pyritään vuosittain tarkistamaan se suunnitelma.” (V9)

”Hyvä tavoite on kuitenkin, mikä tuossa suunnitelmassakin oli, että lapsi sais kasvaa hyvässä ja rakastavassa ympäristössä. Tässä työssä vain tapaa paljon vanhempia, jotka itsekin ovat lapsia, heillä ei ole aikaa vanhemmuudelle, he haluavat olla kaikessa muussa mukana, lapset tulevat siihen tielle rajaamaan aikuisten hyvinvointia. Joskus ne ovat aika pulmallisia sitten. Lapsi ei aina osaa pitää puoliansa. Vanhempana oleminen on aika tylsää, varsinkin pienen lapsen osalta. Joskus äiti sanoo, että hänellä on tylsää kotona, voi ajatella, että tuolla asiat on kunnossa. Lapsen turvallisuus rakentuu just sille, samat asiat toistuu päivästä toiseen, ei lapsi kaipaa mitään huippukokemuksia.” (V9)

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteenvetona tutkimuksesta voidaan todeta, että haastattelemillani viranhaltijoilla oli selkeä käsitys omasta roolistaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimijoina. Heillä oli selkeä käsitys omassa työssä käytettävistä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimintatavoista, ja he osasivat kuvata menetelmiä tarkasti. He määrittelivät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kuuluvan kaikkien yhteiseksi tehtäväksi. Heidän mielestään viranhaltijat eri sektoreilla ja myös yksityiset ihmiset voivat ja heidän myös pitää omalla toiminnallaan pyrkiä parantamaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Haastattelujen perusteella viranhaltijat tiesivät useita muita tahoja, jotka tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Osa haastateltavista ei osannut kuitenkaan kertoa minkälaisilla toimintatavoilla muut tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, tai vastaukset jäivät epämääräisiksi.

Viranhaltijat kuvasivat hyvin kattavasti ennaltaehkäisevän työn toimijoita Alavudella. Koulu, päivähoito, neuvola, Osviitta sekä sosiaalitoimen tekemä lastensuojelu ja aikuissosiaalityö nähtiin tärkeimpinä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä toteuttavina tahoina. Koulu, päivähoito ja neuvola koettiin tahoina, joissa parhaiten tavoitetaan kaikki lapset ja perheet sekä pystytään varhain havaitsemaan ja puuttamaan ongelmiin. Nämä tahot pyrkivät tukemaan lapsia ja perheitä. He pystyvät antamaan tietoa lapsen oireilusta, käytöksestä ja arjesta tarvittaessa esimerkiksi Osviittaan tai sosiaalitoimeen. Koulussa opettajilla, kuraattorilla ja kouluterveydenhuollolla on tärkeä rooli ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteuttajina, mutta parhaimmillaan siihen osallistuu koko koulun henkilökunta ja kaikki oppilaiden kanssa tekemisissä olevat tahot. Päivähoito eri muodoissaan eli päiväkodit, ryhmikset ja perhepäivähoitajat sekä päivähoidon ohjaajat tekevät tärkeää ennaltaehkäisevää työtä. Neuvolan henkilökunta tapaa perheitä säännöllisesti lasten ja odottavien äitien neuvolatarkastuksissa. Neuvolassa ennaltaehkäisevää työtä tekevät terveydenhoitajat ja neuvolalääkäri. Psykologi tapaa lasta viisivuotistarkastuksen yhteydessä. Koulussa, päivähoidossa ja neuvolassa toimii primääritason ennaltaehkäisevä lastensuojelu parhaimmillaan.

Osviitan ja sosiaalitoimen työ on usein sekundaaritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. He tarjoavat apua ja tukea lapsille, nuorille ja perheille, jotka kuuluvat riskiryhmään tai kun on havaittu jokin erityinen tarve. He pyrkivät ennaltaehkäisemään lapsen tai perheen erityisyydestä johtuvien ongelmien kasvamista liian isoiksi. Osviitassa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tekevät puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykologi ja sosiaalityöntekijä sekä Osviitassa konsultoiva lääkäri. Sosiaalitoimessa sosiaalityön sektorilla ennaltaehkäisevää työtä tekevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja perhetyöntekijät. Osa sosiaalitoimen työstä on myös primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, esimerkiksi perhekahvilatoiminta, joka on suunnattu kaikille lapsiperheille.

Lapsiperheiden kotipalvelu oli monen vastaajan mielestä tärkeää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, mutta haastateltavat tiedostivat, että sitä on Alavudella saatavilla huonosti. Kotipalvelun työntekijä voisi olla auttamassa perhettä tilanteessa, jossa perheessä on monta pientä lasta tai itkuinen vauva. Kaikilla perheillä ei ole olemassa tukiverkostoa, josta saisi apua, esimerkiksi isovanhemmat asuvat kaukana tai he ovat vielä mukana työelämässä. Lapsiperheiden kotipalvelun kautta äiti saisi ajoissa apua, hänellä olisi mahdollisuus levätä tai käydä rauhassa hoitamassa asioita. Toimiessaan lapsiperheiden kotipalvelu olisi tärkeä primääritason, kaikille lapsiperheille suunnattu palvelu kunnassa. Vastaajien mielestä lapsiperheiden kotipalvelun resursseja pitäisi selkeästi lisätä. Lapsiperheiden kotipalvelun tulisi olla saatavilla kaikille apua tarvitseville lapsiperheille. Se olisi konkreettista, varhaista tukea perheille. Perhetyön mainitsi vain kaksi vastaajaa, se koetaan usein kuuluvan korjaavaan lastensuojelutyöhön. Perhetyö voisi myös tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jos siellä olisi enemmän henkilökuntaa. Silloin työtä voisi kohdistaa perheisiin varhaisessa vaiheessa ennen kuin perhe päätyy lastensuojelun asiakkaaksi.

Haastateltavat eivät erikseen maininneet lastenvalvojan tekemää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastenvalvoja pyrkii esimerkiksi erotilanteissa huomioimaan perheen lasten tilanteen mahdollisimman hyvin. Hankkeiden kautta Alavudella on tuotettu erokansio, jota jaetaan eroaville perheille. (Paavola 2009.) Aikuis-

sosiaalityö kuitenkin mainittiin monissa vastauksissa, ja lastenvalvojan työ sisältyy aikuissosiaalityöhön.

Useat vastaajat mainitsivat, että seurakunta sekä erilaiset yhdistykset ja järjestöt tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Ne järjestävät toimintaa lapsille, nuorille ja perheille eli tekevät tärkeää primääritason ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Alavudella toimii evankelisluterilaisen seurakunnan lisäksi lasten ja perheiden parissa myös helluntaiseurakunta.

Valtion jakamat tulonsiirrot lapsiperheille ovat myös ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Esimerkiksi lapsilisä ja kotihoidon tuki auttavat lapsiperheitä taloudellisesti. Valtio osallistuu myös kuntien järjestämien peruspalvelujen rahoittamiseen valtionavun muodossa. Valtion harjoittama ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö jäi puuttumaan vastauksista. Ainoastaan poliisin mainitsi yksi haastateltava

Sosiaalitoimi on järjestänyt alueen viranhaltijoille koulutusta lastensuojelulain sisällöstä ja tulevista muutoksista. Koulutuksissa on pyritty tuomaan esille myös ennaltaehkäisevää näkökulmaa. Yksi haastateltavista kaipasi kuitenkin aiheeseen liittyvää koulutusta lisää. Tämän tutkimuksen tuloksia lukiessa täytyy ottaa huomioon, että siinä käy ilmi vain haastatteluun valittujen yhdeksän viranhaltijan mielipiteet ja käsitykset ennaltaehkäisevän työn toteuttamisesta Alavudella. Tutkimuksesta ei selvinnyt, millä tavalla muut käytännön ennaltaehkäisevän työn toimijat itse näkevät oman roolinsa ennaltaehkäisevän työn tekijöinä, esimerkiksi päivähoidon ja koulun henkilökunta ja harrastustoiminnan vetäjät? Tai miten eri sektoreilla asiakkaat kokevat saavansa apua ja tukea ongelmiinsa, esimerkiksi päivähoidon asiakasperheet tai oppilaiden vanhemmat. Sitä kautta saisi tietoa käyttäjälähtöisesti ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttamisesta. Jos olisin haastatellut harrastustoiminnan vetäjiä, olisivatko he edes tienneet tekevänsä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä? Lasten ja nuorten harrastustoiminta vaatii usein vanhempia osallistumaan talkootyöhön sekä myös rahallista panostusta. Miten suhtaudutaan lapseen tai nuoreen, jonka vanhemmat eivät koskaan osallistu ja hän harrastaa tavallaan muiden ”siivellä”?

Uutta lastensuojelun suunnitelmaa vastaajat käyttivät vaihtelevasti. Osa vastaajista oli perehtynyt siihen huonosti, osa kertoi suunnitelmaan sisältyvien toimintatapojen ja tavoitteiden olevan tavallaan taustalla käytännön työtä tehdessä. Parhaiten suunnitelman tunsivat viranhaltijat, jotka kuuluivat lastensuojelun suunnitelman työryhmään ja olivat käytännössä osallistuneet sen tekemiseen. Yksi vastaaja kaisi koulutusta myös tästä aiheesta. Uusi lastensuojelun suunnitelma on saatavissa Alavuden kaupungin nettisivuilta, mutta se on sieltä melko hankala löytää. Parempaa perheelle –hanke on ollut mukana tekemässä lastensuojelun suunnitelmaa, ja se löytyy Alavuden kaupungin sivuilta tämän hankkeen kohdalta. Lastensuojelun suunnitelman sisältö ja tavoitteet pitäisi olla kaikkien ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tekevien tahojen tiedossa. Se on alueen kuntien yhteinen suunnitelma lastensuojelun järjestämisestä. Jokaisen työntekijän pitäisi omassa työssään huomioida lastensuojelun suunnitelman tavoitteet ja pyrkiä toimimaan niiden mukaisesti. Yhteinen ongelma useilla sektoreilla on aikapula, on hankala perehtyä uusiin asioihin, jos työaika menee kokonaan pakollisten asioiden hoitamiseen. Oman työn kehittäminen on silloin hankalaa.

Sosionomin (AMK) koulutus on hyvä pohja ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tekemiseen usealla eri sektorilla. Sosionomin (AMK) työ on tavoitteellista ammatillista toimintaa, jota menetelmällinen tietoisuus ja osaaminen vahvistavat. Koulutus antaa valmiudet asiakastyöhön sekä yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa. Sosionomi (AMK) osaa ohjata asiakasta palveluiden käytössä. (Sosionomin (AMK) ydinosaaminen 2001, 16-18.) Koulutus antaa valmiudet tehdä työtä esimerkiksi päivähoitossa, koulussa, lastensuojelun sosiaaliohjaajana tai perheohjaajana sekä erilaisissa tehtävissä järjestöissä ja projekteissa.

Opinnäytetyöprosessi oli antoisa, ja täydensi omaa tietotaitoa lastensuojelutyöstä. Työtä aloittaessani käsitykseni ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä oli melko epämääräinen, ajattelin sen olevan osa varsinaista lastensuojelutyötä. Teoriatietoon tutustuminen avasi silmiäni ja antoi hyvän pohjan haastatella eri viranomaisia. Haastattelut olivat antoisia ja laajensivat omaa näkökantaani lisää. Osa haastateltavista osasi kertoa ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä hyvin laajasti. Haas-

tattelijana olin kokematon, ja osaksi siitä syystä osa vastauksista jäi hieman pinnallisiksi. Olisin voinut tehdä enemmän tarkentavia kysymyksiä. Kaikki haastattelut suhtautuivat kuitenkin positiivisella asenteella haastattelujen tekemiseen, ja kiireestä huolimatta pyrkivät vastaamaan huolellisesti kysymyksiini.

LÄHTEET

- A 28.5.2009/380. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.
- Bardy, M., Salmi, M. & Sauli, H. 2004. Lapsen ja lapsiperheiden asema nyky-Suomessa. Teoksessa: R. Halila, S. Kivitiie-Kallio, J. Mertsola, S. Niemi & A. Söderholm (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 16-39.
- Dufva, V. 2001. Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Ehkäisevän työn jäsenitys. 2009. LapsiARVI-hanke 15.1.2009. [WWW-dokumentti]. Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 20.10.2009]. Saatavissa:
http://www.kunnat.net/k_htmlimport.asp?path=1;161;83767;83768;83769&url=http://apps.kunnat.net/sc/google/GHakHVxl.html
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Gråsten-Salonen, H. 2003. Perheväkivallan näkyminen koulun arjessa. Teoksessa: E. Paavilainen & T. Pösö (toim.) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY, 119-136.
- Hakulinen-Viitanen, T. & Pelkonen, M. 2009. Perhepolitiikka ja lapsiperheiden palvelut. Lastenneuvola lapsen ja perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. Teoksessa: S. Ahlström, S. Karvonen & J. Lammi-Taskula (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 152-161.
- Hovi-Pulsa, R. 2008. Arkisuuntautunut perhetyö – rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa: L. Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 115-123.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Hurtig, J., Hautajärvi, S. & Rantalaiho, U-M. 2003. Lastensuojelua kehittämässä – Arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa -projektiin. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hätälä, J. 2009. Nuorten työpajatoiminta. [WWW-dokumentti]. Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 13.10.2009]. Saatavissa: http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;351;826;113105
- Ilkka-lehti 29.3.2010.
- Ilkka-lehti 15.3.2010.
- Ilkka-lehti 20.11.2009.
- Ilkka-lehti 4.11.2009.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kaste. Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet - kehittämishanke. 2009. Esite.
- Kaste 2008-2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. 2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu- ja 2008:6.
- Kiilakoski, T. 2007. Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa: A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Opetushallitus, Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 77, 8-23.
- Kolimaa, M. & Pelkonen, M. 2009. Terveystuollon vastuu lastensuojelussa. [WWW-dokumentti]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 6.11.2009]. Saatavissa: [http://www.poliisi.fi/lh/etela/bulletin.nsf/files/6E09A1FC7CC74A8BC225766400458D7B/\\$file/Kolimaa_Pelkonen_211009.pdf](http://www.poliisi.fi/lh/etela/bulletin.nsf/files/6E09A1FC7CC74A8BC225766400458D7B/$file/Kolimaa_Pelkonen_211009.pdf)
- Koululaiset. 2005. [WWW-dokumentti]. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. [Viitattu 7.1.2010]. Saatavissa: <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Dokuments/3EF0CF4E617DA6A6C2256FEA0036B0C1?OpenDocument&lang=FI>
- Kuuskoski, E. 2009. Järjestöt tekevät hyvinvointityötä lamankin aikana. Teoksessa: H. Hakala (toim.) Järjestöt hyvinvointia rakentamassa. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuosikirja 2009. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry, 2-27.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Hyvinvointi lapsiperheen arjessa. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa: S. Ahlström, S. Karvonen & J. Lammi-Taskula (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 38-49.

Lammi-Taskula, J., Salmi, M. & Sauli, H. 2009. Hyvinvoinnin haasteita. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa: S. Ahlström, S. Karvonen & J. Lammi-Taskula (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 78-93.

Lapset ja perheet. 2005. [WWW-dokumentti]. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. [Viitattu 7.1.2010]. Saatavissa: <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Dokuments/BFB282FE9AC6ED6DC22574810035B154?OpenDocument&lang=FI>

Lapsiperhebarometri 2006 & 2008. Alavus, Kuortane, Lehtimäki, Töysä, Ähtäri. Parempaa perheelle –hanke 2007-2009.

Lapsiperheiden kotipalvelu. 2009. [WWW-dokumentti]. Sosiaaliportti. [Viitattu 14.10.2009]. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/kotipalvelu/

Lastensuojelun suunnitelma – Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistämässä 2009-2012. Alavus, Kuortane, Töysä, Ähtäri. Parempaa perheelle hanke 2007-2009.

Malin, M. 2009. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet. [WWW-dokumentti]. Sosiaaliportti. [Viitattu 28.8.2009]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/>

Mönttinen, P. 2009. Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2009. [WWW-dokumentti]. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 13.10.2009]. Saatavissa: http://www.alli.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=6058

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007. Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007. [WWW-dokumentti]. Valtiontalouden tarkastusvirasto. [Viitattu 20.10.2009]. Saatavissa: http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

Paavola, J. 2009. Sosiaalityön päällikkö. Alavuden kaupunki. Haastattelu 22.12.2009.

- Reijonen, M. 2009. [WWW-dokumentti]. Sosiaaliportti. [Viitattu 15.10.2009]. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi.FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/a_vohuolto/muuttukitoimet/perhetyo
- Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.
- Saarela, P. & Viheriävaara, H. 2000. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö. Määrittelyä ja sisällön hahmottelua. Helsinki: Nuorten ystäväry.
- Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa: A. Hujala, A. Puonti & T. Saarnio (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 240-255.
- Salonen, T. 2007. Tieteenfilosofia. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä tutkimuksia.
- Sosiaalihuolto Suomessa. 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2006:11.
- Sosionomi (AMK) ydinosaaminen. 2001. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkosto. Rovaniemi: Pohjolan Painotalo Oy.
- Strid, O. 2004. Ennaltaehkäisy ja yhteistyö. Teoksessa: R. Halila, S. Kivitie-Kallio, J. Mertsola, S. Niemi & A. Söderholm (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 239-251.
- Taskinen, S. 2004. Lasten psykososiaaliset palvelut ja lastensuojelu. Teoksessa: A. Hujala, A. Puonti & T. Saarnio (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 141-153.
- Taskinen, S. 2007. Katsaus lasten ja nuorten palvelujen kehitykseen. Teoksessa: M. Heikkilä & T. Lahti (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007. Helsinki: Stakes, 13-28.
- Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes. Oppaita 65.
- Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa: A. Hujala, A. Puonti & T. Saarnio (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 154-191.
- Viiskunta 3.11.2009.
- Viitala, R. 2007. Perhekeskus – lapsi- ja perhepalvelujen uusi tapa toimia. Teoksessa: M. Heikkilä & T. Lahti (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2007. Helsinki: Stakes, 44-54.

- Viitala, R. 2009. Kaste-ohjelman ja perhekeskustoiminnan kehittäminen. [WWW-dokumentti]. Sosiaali- ja Terveysministeriö. [Viitattu 15.10.2009]. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/File/a7d8a8af-8dba-485e-9fb9-76c526ccc361/perhekeskus_viitala.pdf
- Viitasaari, L. 2003. Lasten kokema perheväkivalta päivähoidon haasteena. Teoksessa: E. Paavilainen & T. Pösö (toim.) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY, 103-118.
- Voutilainen, P. 2009. Kuntien ja järjestöjen yhteistyön uudet suunnat. Teoksessa: H. Hakala (toim.) Järjestöt hyvinvointia rakentamassa. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuosikirja 2009. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry, 28-33.
- Yleisesittely Alavudesta. [verkkosivu]. Alavuden kaupunki. [Viitattu 2.10.2009]. Saatavissa: <http://www.alavus.fi/default.aspx?id=446298>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö Alavudella

Haastattelukysymykset:

1. Miten sinä määrittelet ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön?
2. Miten ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö näkyy omassa työssäsi?
3. Mikä on oma roolisi mahdollisessa lastensuojelun asiakkuusprosessissa?
4. Miten oma työpanoksesi suhteutuu muiden lastensuojelutyötä tekevien työhön?
5. Miten työpaikkasi muussa organisaatiossa tehdään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä?
 - 5.1. Mikä on heidän roolinsa mahdollisessa lastensuojelun asiakkuusprosessissa?
6. Ketkä lähimmät yhteistyökumppanisi tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä?
 - 6.1. Miten heidän työnsä on ennaltaehkäisevää?
 - 6.2. Mikä on heidän roolinsa mahdollisessa lastensuojelun asiakkuusprosessissa?
7. Mitkä muut tahot Alavudella tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä?
 - 7.1. Millä tavoilla he tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä?
 - 7.2. Mikä on heidän roolinsa mahdollisessa lastensuojelun asiakkuusprosessissa?
8. Miten käytät uutta lastensuojelun suunnitelmaa omassa työssäsi?
 - 8.1. Miten suunnitelma ohjaa työtäsi?
 - 8.2. Mitä uutta se on tuonut työhösi?
 - 8.3. Miten omassa työssäsi on mahdollista huomioida suunnitelman tavoitteet?